

THE EISENHOWER LIBRARY

3 1151 02695 6916

54. 434

Library

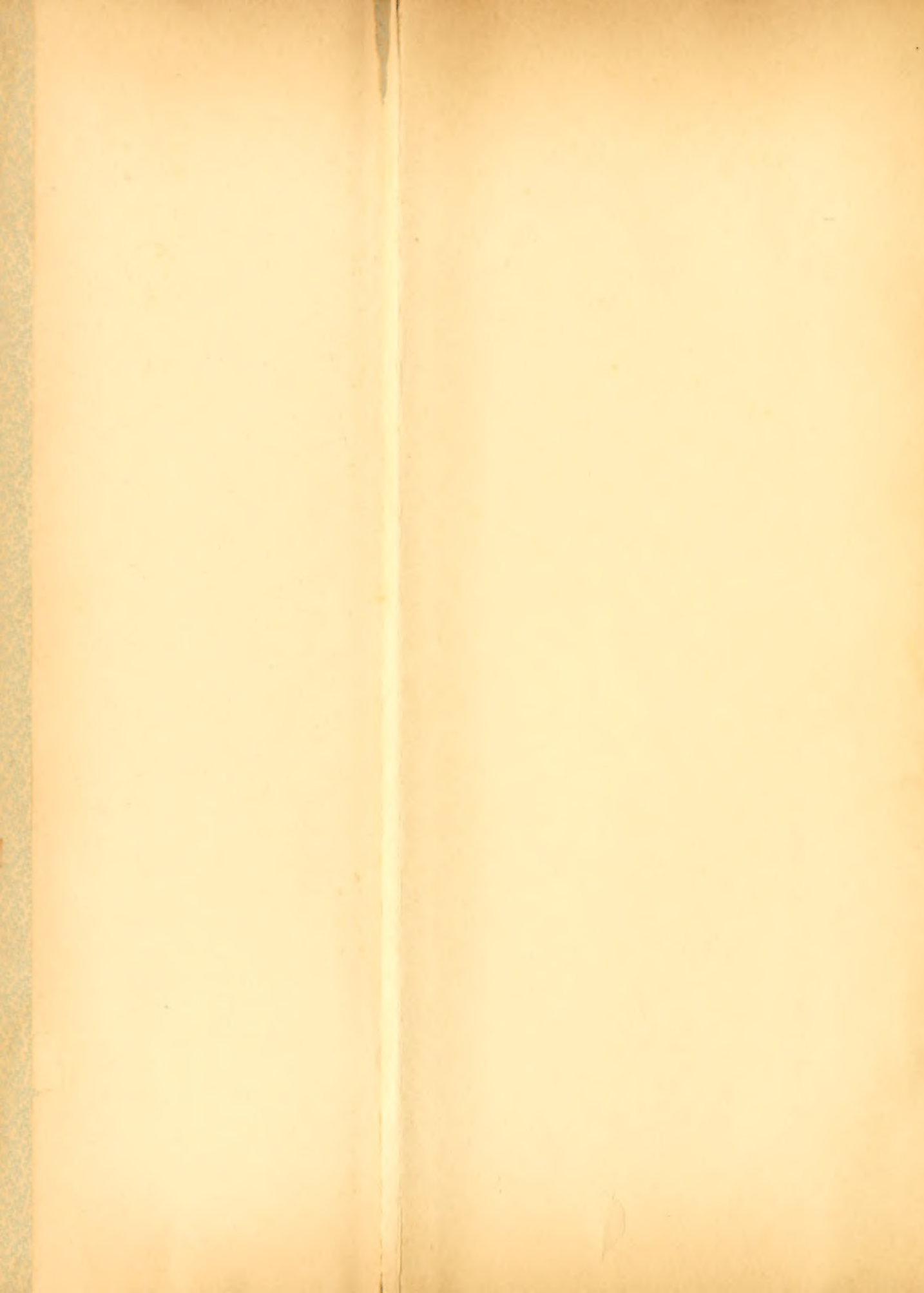

Johns Hopkins University

accepted May 6/91

THE ETYMOLOGIES
IN THE
SERVIAN COMMENTARY
TO
VERGIL.

A Dissertation presented for the Degree of Doctor of Philosophy
in the Johns Hopkins University
by
Wilfred Pirt Mustard, M.A.

1891.

"Pleraque sunt vocabula, quibus vulgo utimur,
neque tamen liquido scimus, quid ea proprie
atque vere significant, sed incompetam et vulg.
ariam traditionem rei non exploratae secuti,
videmur magis dicere, quod volumus, quam dicimus."

Aul. Gell., N. A. XVI 5, 1

PREFATORY NOTES.

In quoting from the Servian Commentary I have everywhere distinguished between the 'Vulgate' and the additional notes found in the fuller version. Thus an underlined reference such as ad Aen. 4, 255 means that the note which follows is found only in Daniel's Scholia; when part of a note is underlined as in 'Amazon, quasi ἄνεο μηδὲ, ἰνε mamma', the underlined words are added in the fuller version, the rest is in the 'Vulgate'. Such references as 'Africa, A. 6, 312; 5.128, quasi ἄτρε φεῖκys', are meant to imply that the same or a similar etymology is given in each division.

All quotations from Servius are from the edition of Thilo and Hagen, 1878-1887. The other writers most frequently referred to are quoted from the following editions.

Varro, de Lingua Latina, ed. A. Spengel, 1885.

Festus and Paulus, ed. E. Thewissen de Ponat. I. 1889.

Ulpian Gellius, Noctes Atticae, ed. M. Hertz, 1883-1885.

Nonius Marcellus, Compendiosa Doctrina, ed. Lucian Müller, 1888.

Donatus' Commentary to Terence is quoted from Reinhold Klotz' 2d., 1838-40.

Charisius, Diomedes, etc. from Keil's *Grammatici Latini*, 1857-1880.

The editions used for other authors are usually indicated in the reference itself. References to Festus and Paulus, it should be added, are to the pages of Ponot's edition.

In view of the difficulties of Etymology in general and Latin Etymology in particular it is hardly necessary to say that in this paper much use has been made of authorities on the subject. Inasmuch as the paper itself shows few attempts at balancing the claims of rival Etymologies I add here a list of the works most used.

American Journal of Philology. 1880 sq.

Archiv für Lateinische Lexicographie. 1884 sq.

Bréal et Bailly, Dictionnaire étymologique Latin. 1885.

Brugmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik der Indogermanischen Sprachen. 1886-1889.

" Griechische Grammatik². 1889.

Corssen, Aussprache Vocalismus und Betonung der Lateinischen Sprache.
1868-1870.

Curtius, Grundzüge der Griechischen Etymologie⁵. 1879.

De-Vits Forcellini, Totius Latinitatis Lexicon. 1858 sq.

Georges, Ausführliches lateinisch-deutsches Handwörterbuch⁷. 1879-80.

Key, Latin-English Dictionary. 1888.

Kuhn's Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung. 1852 sq.

Lewis and Short, Latin Dictionary. 1880.

Liddell and Scott, Greek English Lexicon⁷ 1883.

Marx, Hülfsbüchlein für die Aussprache der lateinischen Vocale in positionslangen Silben². 1889.

Nettlship, Lectures and Essays. 1885.

" Contributions to Latin Lexicography. 1889.

Saalfeld, Thesaurus Hæro-græcus. 1884.

Sayce, Introduction to the Science of Language. 1880.

Seelmann, Aussprache des Latein, 1885.

Stolz, Lateinische Grammatik². 1889.

Stöwasser, Dunkle Wörter, 1890.

Varicek, Griechisch-Lateinisches Etymologisches Wörterbuch. 1877.

" Fremdwörter im Griechischen und Lateinischen. 1878.

" Etymologisches Wörterbuch der lateinischen Sprache.² 1881.

Voss, Etymologicon Linguae Latinae. 1662.

Wharton, Etyma Latina. 1890.

Weise, Die Griechischen Wörter im Latein. 1882.

CONTENTS.

- I. Servius as Etymologist. pp. 1-14
- II. Alphabetical List of words for which the Servian Commentary
offers or quotes Etymologies. pp. 15-47.
- III. False and Popular Etymologies. pp. 48-84.

I.

SERVIUS AS ETYMOLOGIST.

The Roman philologists from Aelius Stilo down were much given to etymologizing. Some interesting specimens of early effort in this line are cited by Quintilian, Inst. or. I, 6, 32-38, where some of the results of the principles recognized and employed by his predecessors are characterized in the words "inde pravis ingeniis ad foedissima usque ludibria labuntur". The vast number of etymological notes in the commentary to Vergil shows what a charm this fascinating study had for the grammarians of a later day. In one or two points Servius shows a distinct improvement upon the methods of his predecessors, but he has not escaped all the faults of his age. His character as an etymologist may be inferred from the following summary.

(1) He makes free use of the principle that objects may be named from their contraries, κατ' ἐντιθέσιν, applying it to the explanation of the following words: ardea, A. 7, 412; bellum, A. 1, 22; Charon, A. 6, 299; Eumenides, A. 3, 63; 6, 250; 6, 375; 9, 1, 278; lucus, A. 1, 22; 1, 441; lustum, A. 1, 607; mactare, A. 4, 57; manes, A. 1, 139; 3, 63; Parcae, A. 1, 22; 9, 1, 278. This convenient principle, which Voss in his Etymologicon, v. lucus, called 'inane Grammaticorum commentum', had long been employed by the Greeks. That it was recognized from an early period at Rome is evident from Paulus, p. 88: Militem Aelius a

mollitia κατὰ ἀντίφρασιν dictum putat, eo, quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat.

(2) He is very fond of deriving Latin words from Greek. On Aug. 1, 184 he says: Sciendum autem est etiam Latina nomina Graecam plerumque etymologiam receperunt. Naturally enough he goes to an extreme in this direction, and we find him offering a Greek etymology not only to Latin words which are at most cognate with Greek, but to others where the connection he assumes is absolutely wrong. A few examples will suffice to show some of the results of this tendency. animus, A. 1, 57 and anima, A. 8, 403, ἀπὸ τῶν ἀνέμων. antes, G. 2, 417, ἀπὸ τοῦ ἀντιστήκειν. arbor, A. 4, 482; II, 202, ἀπὸ τοῦ ἀπτε-εσθαι. ars, A. 5, 705, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. inclita, A. 6, 781, Graecum est; nam κλυτὸν gloriosum dicunt. ulna, B. 3, 105, ἀπὸ τῶν ὠλέων. ululae, B. 8, 55, ἀπὸ τοῦ ὀχολύβειν. ara, A. 2, 515, a precibus, quas Graeci ἄρας dicunt. pura, A. 1, 430, Graece ἄρουρα dicuntur. Aphaeresis ergo sermonum fecit Latinum. celum, A. 2, 468; 8, 249; 9, 507; 9, 744, ἀπὸ τοῦ τηλόθεν. uir, G. 2, 374, ἀπὸ τῶν ὀρέων. Frequently we have two or more derivations offered for the same word and in several cases one of these optional etymologies is from the Greek. e.g. Acidalia, A. 1, 720; ancile, A. 8, 664; annus, A. 1, 269; clarigatio, A. 10, 114; Quirinus, A. 1, 292; scopolus, A. 1, 45; Vestā, A. 1, 292. Nettleship, Lectures and Essays, p. 212, notices a remarkable difference between Varro and Verrius Flaccus in the matter of etymology. Varro, if we may judge by the de Lingua Latina, preferred to explain Latin words by assuming for them a Latin

origin: Varrus, to judge from the epitome of Paulus, certainly seems to have a predilection for deriving Latin words from Greek. Possibly Servius' fondness for Graecizing etymologies is one of the results of his indebtedness direct or indirect to Varrus' great work.

(3) The Roman philologists usually confined their inquiries very strictly to their own and the Greek language, paying little attention to other languages or even to the Italian dialects. It may be noted that Servius in his etymological notes mentions not only several Greek words which are not Attic but about thirty words which are neither Latin nor Greek. These he assigns to various languages and dialects as follows:— Punic: Bal, A. 1.729; caesa, A. 1.286; Carthago, A. 1.366; Dido, A. 4.36; 4.335 and 4.674; magar, A. 1.421. Sabine: cupencum, A. 12.538; curis, A. 1.292; dira, A. 3.235; hemae, A. 7.684; hippi, A. 11.785; Locasinus, 9.117; nar, A. 7.517. Gallie: Alpes, A. 4.442; caesar, A. 11.743; gaesa, A. 7.664; gaesos, A. 8.660; virga, A. 8.660; volena, 9.2.88. Etruscan: arimos, A. 9.712; Camillus, A. 11.558; capys, A. 10.1115; Mantus, A. 10.198. Egyptian: Isis, A. 8.696, ΘΕΥΘ, A. 4.577. Macedonian: phalanx, A. 11.92; sarissa, A. 7.664. Doric: Νείων, A. 1.535; Pacan, A. 7.769. Laconum lingua: litigrus, Proem. ad Buc. Cretan: sminthicem, A. 3.108. Phrygian: sminthos, A. 3.108. Aeolic: σιούς, A. 3.445; 6.12. Libyan: Ammon, A. 4.196. Assyrian: El, A. 1.642. Persian: gaza, A. 1.119; 1.359. Oscan: Lucetius, A. 9.567. Umbrian: dira, A. 3.235. Tyrrhen: sar, 9.2.50. Illyrian: 'Varro', A. 11.743. lingua Theatisca: calera, A. 1.741.

(4) Servius distinctly forbids the derivation of Greek words from Latin. On *Aen.* 11, 31 (*Parrhasio*), and *G.* 2, 11 (*Lenaeus*) he says 'nam Graecum nomen etymologiae Latinae non recipit', in each case rejecting the explanation of *Donatus*. And yet we find him deriving *castor*, *G.* 1, 58, 'a castrando'; *pauzia*, *G.* 2, 86, 'a paviendo'; *tus*, *G.* 1, 57, 'a tundendo'.

(5) He lays down the important rule that a word should agree in quantity with the word from which it is derived. This principle is emphasized several times: *Aen.* 1, 498 (*Diana*); *A.* 1, 535 (*Orion*); *A.* 1, 185 (*Lotus*); *A.* 1, 726 (*lucerna*); *A.* 2, 557 (*litus*); *A.* 8, 51 (*Pallanteum*). On *Aen.* 1, 726 e.g. he says "a lychno autem lucerna dicta est, unde et brevis est 'lu' ..., si enim a luce diceretur, non staret versus." On *Aen.* 2, 557 he rejects the derivation of 'litus' (from 'litare' or from 'litius') offered by *Donatus* — the same *Donatus* to whom he says *calibat*, *A.* 3, 636, suggested 'cale palabat', and 'exilio', *A.* 2, 798, seemed a metrical equivalent for 'ex Illo'. Thomas remarks, *Essai sur Servius*, p. 224, that Servius himself forgets this rule on 'curulis', *Aen.* 11, 334 ('a curru' sc.). It is not hard to find much more striking violations of it. There are several passages in which words of different quantity are connected without comment: *G.* 2, 97, *aminneum* (quasi sine minio); *A.* 6, 4, *anchora* (ἄγκυρα); *A.* 8, 190, *Caeus* (καῖος); *A.* 6, 299, *Charon* (quasi ἄχαιρων); *G.* 2, 93, *defrutium*, (defraudatur — fraudem); *A.* 3, 35, *Gradivus* (gradior); *A.* 6, 180, *cedria* (quasi καίονενος δρυὸς ὕψον); *B.* 4, 35, *heros* (ἥρα-ῖον).

A.1,292, *securis* (quasi *semicuris*); A.1,688; 4,23 *venenum* (quod per venas eat), and the implied etymologies of *Acheron*, A.6,107 (quasi *sine gaudis*), and *erritum*, A.7,421 (a *retibus*).^{*}

(6) Thomas, Essai sur Servius, pp.208-210, discusses Servius' attitude towards the fables which had proved so attractive to the grammarians of Quintilian's day (See Just.or.I 8,19). Our commentator remarks two or three times that Vergil, and the poets generally, are apt to vary the forms of these stories (ad Aen.6,74 and 6,617). Frequently he tells a fable only to reject it: e.g. ad Aen.3,73, '*veritas longe alia est*'; ad Aen.6,134, '*ratio autem haec est*'; ad Aen.2,7, '*sed hoc fabulae est*'; ad Aen.6,14, etc. Such stories are always quoted as *fabulous*, and are usually prefaced by some such remark as '*fabula autem talis est*', yet they prove a convenient resource (especially in Daniel's Scholia) for the explanation of several words. Accounts of people changed into animals birds and plants, of imple-
ments named after their inventors, etc, etc, are given under the following words:

ἀέτος, A.1,394; *amaracus*, A.1,693; *anethus*, B.2,47; *χελώνη*, A.1,505; *χίονες*, A.4,250; *circinus*, A.6,14;

^{*}

Verg. G.4,269, has *dēfrūtium*: Plaut. Pseudol. II 4,51, *dēfrūtium* = '*Murrinam passum defrūtium mellam mel quouismodi*', (Ussing's reading). Dr. Minton Warren, Amer. Journ. of Phil. Vol.14, p.73, has found four instances of *Grādīvus* out of fifty-three where the word occurs in Latin poetry. These are Ov. M.6,427; Val. Fl.5,651; Sil.15,15; 15,337. In each case *Grādīvus* is at the end of a hexameter.

δάφνη, A.3,91; hyacinthus, A.11,69; Bue.3,106; Cyperus, A.1,525; muriculus, A.3,25, 2,12; narcissus, B.1,47, 4,4,160; οἶνον, 4,1,8; palaestria, A.8,138; papaver, B.2,47; philiza, 4,3,93; φύλλα, B.5,10; σταφύλιν, 4,1,8; chorax, A.9,503. With the exception of palaestria (A.6,642 and 4,2,531), no other explanation of any of these words is offered in any part of the commentary.

(7) The phonetic possibilities recognized in Servius' etymological notes may be grouped as follows:-

(a) 'nomina corrupta' or 'actate corrupta': Arpi, A.11,246 (Argyrippa); Casperuli, A.8,638, (Caspiri); Crustumerium, A.7,631 (Clytimestria).

(b) 'in diminutione plerumque multa mutantur': ofella, A.6,420 (offa).

(c) Vowel-changes 'in derivatione': caelata, A.1,640, (celum--in derivatione mutatur).

There is a similar note on 4,2,291 (aesculus ab esu). In two cases, however, the diphthongs apparently presented no difficulty and the derivations of Mameala, 4,1,17 (ἀπὸ τῶν μήλων), and cedria, A.6,180 (quasi κατομένης δρυὸς ὕψρον), are given without comment.

(d) There are seven words distinctly put down for 'per antistropheon'-formations:

curculio, 4,1,186, (quasi gurgulio); lacunarium, A.1,726, (lacunarium); magalia, A.1,421, (magar); meditor, B.1,2, (μελετῶ, 'I enim et 'd' interdum sibi invicem cedunt.); Poeni, A.1,301, (quasi phoeni); sella, A.7,169; B.1,2 (quasi sedda) and solium, A.7,169 (quasi sodium a sedendo).

(e) 4,1,194, et amurca per 'c' scribitur et per 'g' pronuntiatur, ut C. Gaius, Cn. Gnaeus.

(f) Implied similarity of certain sounds. Tumultus, A.2,486; 8,1, quasi timor multus;

Mercurius, Aen. 8, 138, alii Mercurium quasi Medicurium a Latinis dictum volunt.

(g) Synaeresis. saltem, A. 4, 327 (salutem... per synaeresin...); Compositus, A. 3, 152, (pro compositus).

(h) Alphaeresis. A. 1, 430, cum Graece ἀποφα dicuntur, alphaeresis eripio dictionem fecit saltem.

With this compare the following etymologies which are given without comment: Boautia, A. 6, 107; 7, 662 (caulam bubus fecit); Carceres, A. 1, 54; 5, 145; 9, 3, 104 (quasi arcer ab arcendo); caulac, A. 9, 59 (Graecum nomen 'c' detracto); Caulon, A. 3, 553 (Caulon mons est +c); cortina, A. 3, 92 (alii... quasi ortina... quod inde vox oritur); Segesta, A. 1, 550 (Egesta); Aen. 5, 718 (Acestes).

(i) Rhotacism. A. 4, 219, aras (asas), Valerios (Valesios), Furius (Fusios) +c.

(K) Representation of certain Greek sounds in Latin.

i. Φ. apricus, A. 5, 128; 6, 312 (quasi ἀπὲρ φερίκῃς).

Africa, A. 5, 128; 6, 312 (quasi ἀπὲρ φερίκῃς).

herba, 9, 1, 120 (φορβή).

ii. Spiritus asper. Formiae, A. 7, 695 (inmutato H in F... ἀπὸ τῆς ὀργῆς).

Septem, B. 2, 11 (in multis enim nominibus, quae in Graeco

aspirationem habent, nos pro aspiratione 's' ponimus: inde est -- pro heptā 'septem').

aptum, A. 4, 482; 11, 202 (ἀπὸ τοῦ ἀπτεοθαί).

iii. Digamma. Belus, A. 1, 642 (ελ... addita digammo +c).

Velia, A. 6, 359 (Elia -- accepit digammon +c).

In a number of etymologies the recognition of any unusual phonetic possi-

-bility is so doubtful that they have not been included under this head. If Servius derives 'Africa' from ἀφ' ἑκίης in one part of his commentary, from ἀφ' ἑκίης in another, he probably means in each case only 'a privative'. So with the explanations of 'Amazon' (quasi ἀφ' ἐν μαχοῦ) and 'apricus' (quasi ἀφ' ἑκίης). In other notes 'a privative' is indicated by the word 'non' or 'sine', e.g. Acheron (quasi sine gaudio), Alexis (quasi sine responsione), aminneum (quasi sine minio), atomos (quia τομῇ non recipiunt).

The 'sine' which appears in another group of etymologies perhaps means only 'se', although Servius makes no such definite statement on this point as we find in Isid. or. X 247: *sequis, id est sine igne, ingenio carens. Se autem sine significat, ut sedulus sine dolo: securus, quasi sine cura, &c.* In two other passages Isidore omits this explanation: orig. X 244, *sedulus - familiare verbum Terentii: hoc est sine dolo.* orig X 262, *sepultus, sine pulsu, id est sine motu.* Accordingly, when Servius explains 'securus' as 'sine cura', 'sedulus' as 'sine dolo', 'sequis' as 'sine igne', and 'sepultus' 'quasi sine pulsu', it seems safer to suppose that he really means 'se dolo', 'se igne', &c. than to infer that he allows the 'n' of 'sine' to disappear.*

* These etymologies, and the references to the parts of the commentary in which they occur, are all quoted in the second part of this paper.

(8) The additional notes of *Canet* *Servius* are sometimes supplementary to those of the vulgate, sometimes repetitions of them, sometimes inconsistent with them. Examples of inconsistency in the matter of etymology may be seen under the following words: *aria*, A. 2, 515; 4, 219; *bruma*, A. 2, 472; 9, 1, 211; *-feretrum*, A. 11, 64; *insulas*, A. 3, 152; *latrones*, A. 12, 7; *palaestra*, A. 6, 642; 8, 138; 9, 2, 351; *Præneste*, A. 7, 682; *vitula*, A. 1, 533; B. 3, 30.

One of the chief arguments relied on by Thomas (p. 49) and Thilo (Praef. XIII) as showing that these additional notes did not form part of the original commentary of *Servius* is the following: the additional notes quote a variety of opinions upon disputed points without deciding upon any one in particular, while the vulgate usually does so only to adopt one in preference to the others. As far as etymological notes are concerned this statement seems to require some modification. Omitting the explanations of proper names we have in the vulgate several cases where one etymology out of two or more offered or quoted is distinctly preferred: *costina*, A. 6, 347, 3, 92; *decubrum*, A. 2, 225; 4, 56; *-fur*, 9, 3, 407; *harena*, A. 1, 178; *indigetis*, A. 12, 79; 9, 1, 498; *latrones*, A. 12, 7; *lucerna*, A. 1, 726; *males*, A. 3, 63; *lud*, 9, 1, 57; *vestibulum*, A. 2, 469; 6, 273 and perhaps *circenses*, A. 8, 636; 9, 3, 18. In an equal number of cases, however, no such preference is manifested: *amoenus*, A. 6, 638; *ancile*, A. 8, 664; *annus*, A. 1, 269; *castra*, A. 3, 519; *clarigatio*, A. 10, 14; *cunabula*, B. 4, 23; *-foedus*, A. 1, 62; *palaestra*, 9, 2, 531; *scopulus*, A. 1, 45; *seculares*, A. 5, 758; *sparus*, A. 11, 682; *webs*, A. 1, 12. As far as the etymologies in the additional notes are concerned Thomas' statement seems to be strictly correct.

In this connection may be pointed out a few inconsistencies which are found in the vulgate itself. For the words *cadaver*, A. 6, 481; 8, 264; *Cortina*, A. 3, 92; 6, 347; *delubrum*, A. 2, 225; 4, 56; *-fur*, A. 9, 348; 9, 3, 407 and *Segesta*, A. 1, 550; 5, 718 different etymologies are preferred in different parts of the commentary. For *Carthago*, A. 1, 343; 1, 366; 4, 670; *cedria*, A. 6, 180; 7, 178; and *formosus*, A. 1, 359 and 8, 453 we have, if not different etymologies, at least a more general and a more exact explanation of each word in different places. For several words two etymologies are offered or quoted in one place, only one in another: *amoenus*, A. 5, 734; 6, 638; *clarigatio*, A. 7, 52; 10, 14; *delubrum*, A. 2, 225; 4, 56; *-fur*, A. 9, 348; 9, 3, 407; *scopulus*, A. 1, 45; 1, 180; *solum*, A. 1, 506; 7, 169. For *scopulus* the two derivations are offered earlier in the commentary than the one which is apparently preferred; for each of the other five words the two optional etymologies are not mentioned until after one of them has been given.

(9) Sometimes etymologies are only implied. e.g. *lacheron*, A. 6, 107 (*quasi sine gaudio*); *dolores*, A. 7, 664 (*a fallendo dicti*); *hydra*, A. 6, 287 (*ab aqua dicta*). Even when they are more definitely stated it is, sometimes difficult to determine the exact meaning. For example, on the passage '*saepe volutabris pulsos silvestribus apros latrati turbatis agens etc.*' 9, 3, 411, we have the comment '*volutabra loca sunt, in quibus se apri volunt*'. Is '*apri*' part of the etymology, and not due merely to the '*apros*' of Vergil's line? Such an explanation would not be too bad for Isidore, who has, *Or. XVI. 15*, '*volutabra appellata quod ibi apri voluntur*', and the notes on

antarium, A. 11, 156; circenses, A. 8, 636; G. 3, 16; fatiscunt, A. 1, 123; furcillae, G. 2, 389; and fortitius, A. 6, 179 suggest that such an explanation was good enough for Servius. A similar case is the explanation of 'legumen'. On G. 1, 74 we read 'dicitur quod manu legatur nec sectionem requirat'; on G. 1, 199, "manu legeret"; hinc quidam volunt dictum legumen". The fact that 'legumina' is represented in an old glossary by λεγεωνά seems to confirm the suspicion that if Servius himself did not derive the word from legere + manus he at least refers to such a derivation in his note on G. 1, 199. A third instance is the note 'luculentus campi', A. 6, 111: "luculentus, quasi 'lucis egentis'." This is probably meant for an etymology, not merely the explanation of a metaphor. Voss in his Etymologicum mentions ^{a derivation} 'ingeniosius quam verius' of 'lugere' from λύγη, i.e. σκοτία tenebrae.

(10) The difficult question of the sources of Servius' etymological notes must be reserved for a separate paper. At present, however, two general statements may be made. About thirty derivations are attributed to Varro, but he undoubtedly was the ultimate authority for a good many more. Verrius Flaccus is only once mentioned by name, but there is much in these notes which must have come directly or indirectly from the great work *De Verborum Significatu*.

This might have been inferred from the papers in which Nettleship has pointed out several of the parallels between Servius and Festus or Paulus. See his 'Ancient Commentators to Vergil', prefixed to the fourth edition of Conington's commentary,

and the papers on Verrius Flaccus, Nonius Marcellus, and Thilo's Servius, in his 'Lectures and Essays', Oxford, 1885.

Many of the etymologies quoted in our commentary are introduced by such general phrases as 'quidam--', 'alii--', 'fabula est--', &c, or by others which are almost as indefinite. 'ut rectum est in historia Poenorum' (Carrhae, A. 1, 343); 'rectum tamen est in philologis &c' (Cicilā, A. 7.1); 'prudentiores tamen dicunt' (Silvanus, A. 8, 601). On Aen. 7, 678 we have the following general statement: "de civitatibus totius orbis multi quidem ex parte scripserunt, ad plenum tamen Ptolomaeus graece, latine Plinius. de Italicis etiam urbibus Hyginus plenissime scripsit, et Cato in originibus." Omitting the cases in which Vergil's own explanations of words are discussed, we have etymologies distinctly referred to the following authors.

Urchynus pergamus, A. 1, 45.

Alexarchus, Campania, A. 3, 334.

Marcus Antonius, Umbros, A. 12, 753.

Aristonicus, Campania, A. 3, 334.

Asper, solium, A. 7, 169.

Alcius, Roma, A. 1, 273.

Carminius, amoenus, A. 5, 374.

Cassius, -fama, G. 1, 10.

Cassius Hemus, Crustimerum, A. 7, 634; magalia, A. 1, 1121.

Cato, Graviscæ, A. 10, 184; intimpetæ, A. 10, 184; Iulus,

A. 1, 267; magalia, A. 1, 1121; Præneste, A. 7, 682; Sabini, A. 8, 638.

Cicero, -foedus, A. 8, 644; -editio, A. 1, 149; Tenedos, A. 2, 21.

Cincius, delubrum, A. 2, 225; -fama, G. 1, 10.

Clinias, Roma, A. 1, 273.

Clodius Tuscus, mussare, A. 12, 667.

Conon, Sarrastias, A. 7, 738.

Donatus, calibat, A. 3, 636; Linaeus, G. 2, 4; Lilius, A. 2, 557;

Pamphazus, A. 11, 31.

Ennius, Roma, A. 1, 273.

Eratosthenes, Myrmecones, A. 2, 1, Roma, A. 1, 273.

Gellius, Sabine, A. 8, 638.

Heracleides, Roma, A. 1, 273.

Hyginus, Ardea, A. 7, 412; Caere, A. 8, 597; Casperuli, A. 8,

638; Hezperia, A. 1, 530; Sabini, A. 8, 638.

Livius, Campania, A. 3, 334; Carthago, A. 1, 343; 1, 366.

Lutatus, Baiæ, A. 9, 707.

Masurius Sabinus, delubrum, A. 2, 225.

Naevius, Roma, A. 1, 273.

Nigidius, herba, G. 1, 120.

Ovidius, Ardea, A. 7, 412; names of months, G. 1, 43.

Philochorus, Pelasgi, A. 8, 600.

Philostephanus, Trinacia, A. 1, 196.

Piso, Pilumnus, A. 10, 76.

Plinius, intemperatæ, A. 10, 184; junior, A. 6, 304;

Lyciscæ, B. 3, 18; Lucinum, A. 8, 402.

Postumius, Baiæ, A. 9, 707.

Sallustius, magalia, A. 1, 421; senatores, A. 5, 758.

Saufens, Abouques, Cascei and Latium, A. 1, 6.

Seneca, Abalos and Philas, A. 6, 154.

Statius Iulianus, Camilla, A. 11, 543.

Thu Kydides, Italia, A. 8, 328.

Varro, unocnus, A. 5, 374; ura, A. 11, 219; arena, A. 1, 172;

Aventinus, A. 7, 657; Campania, A. 3, 334;

candelabrum, A. 2, 225; carceres, A. 5, 145;

cermeti, A. 10, 594, circuleo, G. 1, 186, delubrum,

A. 2, 225; -faunos, G. 1, 11; -focus, A. 11, 21; -frons,

A. 8, 230, germanus, A. 5, 412; harena, A. 1, 172;

junior, A. 5, 409; 6, 304; Latium, A. 8, 322; latrones,

A. 12, 7; Libya, A. 1, 22; Onobria, A. 1, 532;

Palatinus, A. 8, 51; palla, A. 1, 648; procures,

A. 1, 740, promba, A. 4, 166, senior, A. 5, 409;

sparus, A. 11, 682; testudo, A. 1, 505; va vae,

A. 1, 449, Varro, A. 11, 473, vales, A. 3, 443,

vestibulum, A. 6, 273.

Verrius Flaccus, juniperi, B. 7, 53.

Vitruvius, aditus and ostium, A. 6, 43.

(11) Sometimes we find Servius attributing to earlier writers opinions which they apparently did not hold. Unless it be supposed that Varro in his voluminous writings may have preferred different etymologies for the same word in different places, we must infer that he has been misrepresented at least two or three times.

amoenus. Servius says, ad Aen. 6, 638, that Varro explained *amœna* 'quasi amœnia'.

Isidore, or. xiv. 9, 33, makes Varro derive *amœna* from *amare*.

Latium. Serv. ad Aen. 8, 322, Varro autem Latium dici putat, quod laet Italia inter praecipitia Alpium et Apennini.

Varro. L.L. v. 32, says Apulia and Latium are named 'ab hominibus'.

valēs. Serv. ad Aen. 3, 443, valēs a vi mentis appellatōs, Varro auctōr est.

Varro, L.L. vii. 36, antiqui poētās Valēs appellabant a versibus viendis.

On Aen. 6, 43 we have a remarkable Etymology for the word

ostium: nam Vitruvius qui de architectonica scripsit, ostium dicit per quod ab aliquo arcemur ingressu ab obstando dictum.

To use Philo's words, falso Servius 'ostium &c' Vitruvio tribuit.

II.

ALPHABETICAL LIST OF WORDS FOR WHICH THE SERVIAN COMMENTARY OFFERS OR

QUOTES ETYMOLOGIES.

Abatōs, A. 6.154; Seneca, de siti Aegyptiorum.

... insula, inaccessa hominibus.

Abella, A. 7.740; ab micibus Abellanis. alii

quod inbelli vulgus ibi fuerit.

Aborigines, A. 1.6. S. Rufinus ait. quoniam

talus ortos esse recognoscebant.

acanthus, G. 3.338. dicta ab acanthis, i. e. spinis.

acanthus, G. 2.119, dicta quia spinis plena.

Achates, A. 1.312, ἄχος dicitur sollicitudo.

A. 1.174, achatis lapidis species est.

Acheron, A. 6.107, quasi sine gaudiis.

Achivi, A. 1.242, ab Achaeo dicti.

Acidalia, A. 1.720, vel quia inicit curas (ἀκίδας).

vel certe a fonte Acidalis.

aconitum, G. 2.152, ἀπὸ τῆς ἀκόνυς.

aetā, A. 5.613, mutato γ in a.

adfatum, A. 1.123, 'fatum' abm. l. abm. dicitur.

aditus, A. 6.43, Vitruvius -- ab adendo.

adorea (laus), A. 10.677, 'adorare' adloqui.

advenae, A. 8.328, de uno loco venientes.

adytium, A. 2.115; 2.404; locus templi, ad quem

nulli est aditus nisi sacerdoti.

Aeaea, A. 3.386; 710; ab aspernantium voce.

aegis, A. 8.354, pellis Amaltheae caprae.

Aeneis, Praef. ab Aenea.

Aeoliae, A. 1.52, ab Aeolo rege.

asculus, G. 2.291, ab esu dicta.

aethier, A. 1.394; ἄπὸ τοῦ αἰθέρι.

aethra, A. 3.585, de aethere factum.

ἄετός, A. 1.394; puer Ἄετος -- in aeternum versus est.

Africa, A. 6.312; 5.128; quasi ἄτερ φεΐκως.

Agrippa, A. 8.682, ab aegro partu.

Agella, A. 8, 597, a conditore Agella.

aiyioxos, A. 1, 275, qui caprae utitur pelle.

Alba longa, A. 1, 270; 3, 390; 8, 43; a colore
porcae, --- a positione.

Albula, A. 8, 332, a colore.

Albunea, A. 7, 83, ab aequalqualitate.

Alcides, A. 6, 392, quidam - ἀπὸ τῆς ἀλκῆς...

-- quod non procedit, quia -- ab Alcaeo --

alma, A. 1, 306; 10, 252; 9, 17; ab alendo.

Alemanni, 9, 4, 278, Lemannus fluvius.

Alexis, B. 2, 1, quasi sine responsione.

altaria, B. 5, 66, ab altitudine nominata.

Amadryades, A. 1, 500. B. 10, 62; cum silvis.

amaracus, A. 1, 693, puer -- in herbam versus.

Amazones, A. 1, 490; 11, 651; quasi ἄμα ἑσθλῶν
vel quasi ἄνευ μολοῦ.

ambages, A. 1, 342, hoc est circuitus.

ambarvale, B. 3, 77, quod arva ambiat vicina.

amburbium, B. 3, 77, quod urbem circuit, etc.

amella, 9, 4, 278, Mella, fluvius Galliae.

amirneum, 9, 2, 97; quasi sine minio, Daniel's

Servius offers another explanation from Aristotle,

that the Ammaei were a Thessalian people etc.

Ammon, A. 4, 196; ab arenis dictus. A. 4, 196:

aut quia libyes Ammonem arietem appellant.

amena, A. 5, 734. 6, 638; quae solum amorem

praestant, vel quasi amunia, ut Varro et

Carminius docent.

Amphryzia, A. 6, 398, Amphryus, fluvius Thessaliae

amsancti, A. 7, 565, omni parti sancti.

anchora, A. 1, 169; 6, 4; nam ἄγκυρα dicitur.

ancile, A. 8, 664, aut quasi undique circum-
-cisum, aut quasi ἀμφίχειλον.

Ancus, A. 6, 815, ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος.

Andros, A. 3, 80, Andros, Anii filius etc.

angina, 9, 3, 497; bene 'angit' ait.

Angitia, A. 7, 750, quod serpentes angere.

anima, A. 8, 403; ἀπὸ τῶν ἀνέμων.

animus, A. 1, 57, ἀπὸ τῶν ἀνέμων.

annales, A. 1, 373, tabulam dealbatam

quolānnis pontifex maximus habuit...

annus, A. 1.269, quasi anus, i.e. annulus, quod

in se redeat, -- vel ἀπὸ τοῦ ἀναγεῖσθαι.

Antandros, A. 3.6, quasi ἀντὶ Ἀνδρου.

antarium (bellum), A. 11.156, quasi ante aras.

Antennae, A. 7.631, quasi ante annem positae.

Ἀντέρωτα, A. 4.520, contrarium Cupidini.

antes, G. 2.417, ἀπὸ τοῦ ἀντιστήκειν.

antipodes, G. 1.235, contra nos positi contrariis
vestigis.

annulus, A. 5.46, quasi annuus.

Angyrus, A. 7.799, quasi ἀνέν ξυροῦ.

apex, A. 10.270, apere .n. fluminum adligare.

Ἀφροδίτη, A. 5.801, ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ.

Apollo, A. 3.138; B. 5.66; ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν.

apericus, A. 5.128; 6.312; quasi ἄτερ φρίκης.

Aprilis, G. 1.43, quasi hēnas hēpore aperiens

aptum, A. 4.482; 11.202, ἀπὸ τοῦ ἀπτεσθαι.

aquilex, G. 1.109, ab eliciendo

ara, A. 2.515, a precibus, quas Graeci ἱεῖς

dicunt. A. 4.219. veteres 'asas' dicebant.

arca, A. 1.262, arcana secretā, -- quasi res secretā.

Arcturus, A. 1.744; G. 1.67; quasi ἄρκτου οὐρά.

arculum, A. 4.137, virga - incurvata n.

arcus, A. 1.20, -- quod -- arceant hostem.

Ardea, A. 7.412, quasi ardea, Hyginus -- ab
augurio avis ardeae.

ardea, A. 7.412, κατὰ ἀντίφρασιν. Ovidius -- in-
censam. Ardeam in hanc avem - conversam.
G. 1.364, dicta quasi ardea.

ardiothēra, A. 12.404, ardia -- spicula sagittarum.

area, G. 1.178, locus vacuus - quasi qui exaruerit.

arena, A. 1.172, ab ariditate.

ἄρεοπαγῆται, G. 1.18, Ἄρειος πάγος.

Argi, A. 2.95, ab Argo dicti.

Argiletum, A. 8.345, quasi argilletum, a

pingui terra; alii a fabula -- Argo illis

sepulto. Daniels Servius gives other 'fabulae'.

Argo, B. 4.34, a celeritate dicta.

argutus, B. 4.34. Argo --- unde verso in latinum
verbo, argutus celeris dici.

Argyrippa, A. 11.246, 'Argos Hippion' corruptum.

arista, A. 7.720; 7.809; 9.18; ab ariditate.

arma, A. 4.495, quae armos legunt.

armenta, A. 1.185; 3.540; 9.349, quasi apta armis.

Arpi, A. 11.246, 'Argyrippa' corruptum.

ars, A. 5.705, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.

arva, A. 2.209, Graecis ἀρουρα dicta.

arx, A. 1.120, ab arcendo. A. 1.262, arcana --

- quasi res secreta. A. 2.319, 'arcis' quasi arcani.

Ascanius, A. 1.267, a flumine Ascanio.

asylum, A. 2.761, quasi 'asylum'. alii -- quod

... οὐδὲν ἐστι. nullus inde poterat, vel -- quod

- frequenti illuc -- οὐδὲν rei cf. A. 8.342.

Atina, A. 7.630, a morbis, quae ἀτει dicuntur.

atomos, B. 6.31, quae τμήν non recipiunt.

atrium, A. 1.726, atrium enim erat ex fumo.

alii Atrium -- quae domos amplis vestibulis re-

augurium, A. 1.393, 1.397; 1.398; 2.702; 3.89; 5.523;

6.198; quasi avigerium, quod aves gerunt.

Augusta, A. 7.153, augurio consecrata.

Augustus (mensis), 9.143, in honorem Augusti.

aulaea, A. 1.697; 9.325, ab aula Atriale regis

aurarii, A. 6.204, aura splendor. A. 6.816,

auris - favoribus, unde aurarii - favisones.

aurum, A. 6.204, aura splendor, hinc aurum.

Ausones, A. 8.328, ab Ausone, Ulixis filio.

auspicium, A. 3.374, quasi avispicium.

Automata (Venus), A. 1.720, sponte fines soluti.

Aventinus, A. 7.657, ab avibus. Aventinus.

.. illic sepelitis. Varro.. ab Avente fluvio.

Avernus, A. 3.442, quasi ἀερος.

Bacchus, B. 6.15, a bacchatione dictis; alii

a Bacche nymphea.

Baiae, A. 3.441; 6.107, Baio illic sepulto. A. 9.707,

Postumius. et Lutatius - Boian - nutricem re-

Varro a Baio Ulixis comite re-

Bal, A. 1.729, primus rex Assyriorum n. unde

et lingua Punica Bal deus dicitur.

Balcanes, 9.1309, παρὰ τοῦ Βάλκων.

Barathrum, A. 3.421, -- Βάρβαρον dicitur.

Barce, A. 4.42, civitas, - nam Barce regina erat.

Bauli, A. 6.107, quasi Boaulia.

bellator, A. 10.891, qui bellum gerit.

bellum, A. 1.22, a nulla re bella.

Belus, A. 1.642; 1.724, addita digamma a Sole,

qui ipsorum (Assyriorum sc) lingua El dicitur.

Bianor, B. 9.60, ἀπὸ τῆς βίης καὶ ἀνορέης.

bicornes, G. 1.264, - duorum cornuum.

bidentes, A. 4.57, quasi biennes. A. 6.37, oves

circa bimatum, habentis duos dentes

eminentiores.

bipennis, A. 11.651, quasi duas pennas --

biremis, A. 1.182, - remorum ordinem geminum.

Boaulia, A. 6.107; 7.662, caulam bubus fecit.

breviloquium, A. 1.561. brevis loquitur.

Brontes, A. 8.425, a tonitru dictus.

bruma, A. 2.472, quasi βραχὺ ἡμερ.

G. 1.211, dicta a brevioribus diebus.

Bucolica, Praef. ἀπὸ τῶν βουκόλων.

burnaste, G. 2.102, in mammae bovis similitudinem.

buris, G. 1.170, quasi βοὸς οὐρά. alii - ambur

-itür. - Varro -- ab urbe.

busticarii, A. 10.519, a bustis appellati.

bustum, A. 3.22; 11.185; 11.201, in quo mortuus

combustus est.

Cacus, A. 8.190, κακόν

cadaver, A. 6.481; a cadendo, A. 8.264, dictum

quod careat honore sepulturae. A. 11.143,

sive a cadendo, sive quod sepultura carebant.

caducus, A. 6.481, a cadendo.

Caeculus, A. 7.678, oculis minoribus fuit.

caelata, A. 1.640, celum - ferrum. n -

Caere, A. 8.597; 10.183, a χαίρει (salutatione)

A. 8.597, alii Caere montem putabant n -

Caesar, A. 1.286; 10.316, vel - caeso matris ventre

natis. vel - elephantem qui caesa dicitur

lingua Poinorum.

Caesar, A. 11.743, Gallorum lingua 'dimittit' -

caesaries, A. 1.590; 8.659, a cadendo dicta.

Caictā, A. 7, 1; 10, 36, ἀπὸ τοῦ καίειν.

Calabria, A. 8, 654, 'Italia Calabria' ... ut

ibi palus vel populus calarentur.

calamistrum, A. 12, 100, acus calefacta sc.

calamitas, G. 1, 151, -- quo culmi pereunt.

calculus, G. 2, 180, quod -- calcetur.

callis, A. 4, 405, callo pecorum praedurata.

callidus, A. 4, 405, same origin as 'callis'.

calones, A. 1, 39; 6, 1; ἀπὸ τῶν καλῶν, a lignis,

Calva (Venus), A. 1, 120, -- matronae crines suos

exsecuerunt -- alii quod corda amantium

calvial.

camenae, B. 3, 59, a cantu.

camerae, G. 3, 55, 'camuris' id est curvis sc.

Camilla, A. 11, 543; 11, 558, G. 1, 101, minustias

inpuberes camillas vocabant.

Camillus, A. 11, 543; 11, 558, Mercurius, Etrusca

lingua Camillus dicitur.

caminus, A. 3, 580, Graece dixit.

Campania, A. 3, 334; 10, 145, a rege Campo -- a

locis campestribus -- a falconis augurio...

candelabrum, A. 1, 727; 2, 225, in quo figunt

candelam.

Canopus, A. 11, 263, a Canobo. So G. 4, 287.

Capena (porta), A. 7, 697- lucosque Capenos'.

capillor, A. 10, 423, auspicio arbor capitur.

Capreae, A. 7, 735, quidam -- a Capreo-

Capua, A. 1, 2; 10, 145, a Capy -- a levis

campestribus -- viso falconis augurio.

capulus, A. 6, 222; 11, 64, a capiendis.

capys, A. 10, 145, falconis, qui Tusca lingua

capys dicitur.

Carcer, A. 1, 57; 5, 145; G. 3, 104, quasi arcer ab

arcendo.

cardo, A. 1, 449, quasi cor januae.

carectā, B. 3, 20, loca caricis plena.

carinae, A. 8, 361, aedificia in modum carin-

-arum. alii quod ager suburbanus - carus

erat. alii quod -- carinare solebat.

Carmenitis, A. 8, 51; 8, 336, quod -- caneret.

Carpathium (mare), A. 5, 595, ab insula Carpatho-

- Carthago, A. 1.343; 1.366; 4.670. a cartha...
lingua Poenorum nova Carlas. -- a
Carthā oppido unde fuit Dido.
- Cascei, A. 1.6, quoniam in cavis montium --
cavente sibi -- habitaverunt.
- Casperiuli, A. 8.638, Caspini - corrupte dicti.
- Casses, A. 2.85, 11.104; 'cassis' vacuis π.
- Cassus, A. 2.85, cassum quasi quassum.
- (2) castia, A. 3.519, dicta quasi casta, vel
quod illic castiaretur libido.
- (1) Castores, G. 1.58, a castiando.
- catia, A. 7.741, lingua Theotisca, hastā.
- caulae, u. 9.59. Graecum nomen ε' detractō.
- Caulon, A. 3.553, Aulon nomen est π. alii
a Caulo -- conditum habund.
- calus, A. 1.423, ἀπὸ τοῦ καίεσθαι.
- caverna, A. 8.242, loca concava π.
- cedria, A. 6.180, quasi κειομένης δρυὸς
ὕψος. A. 7.178. a cedro.
- Celeuma (Juno) A. 7.739, locus Campaniae est C.
- celeres, A. 11.603, vel a celeritate... vel a duce
Celere. alii a Graeco -- quod est Κέλυς.
- cella, A. 1.433, a celando.
- centūgeminus, A. 6.287, centies duplex.
- Ceraunia, A. 3.506; G. 1.332, a crebris fulminibus.
- Centauri, G. 3.115, ἀπὸ τοῦ κεντὰν τοὺς ταύρους.
- cerasus, G. 2.18, Cerasus, civitas Ponti.
- Cerberus, A. 6.395, quasi Κρεόβορος.
- Ceres, G. 1.7, a creando.
- cernuli, A. 10.894, pueri -- εα partē-stantis,
qua cernunt.
- cernuus, A. 10.894, Equus, qui cadit in faciem.
- cerritus, A. 7.377, a Cerere.
- cervi, A. 1.184, ἀπὸ τῶν κεράτων.
- Chaonia, A. 3.297; 3.334, a Chaone.
- Charon, A. 6.299, quasi ἀχαίρων.
- χελώνη, A. 1.505, virgo - in animal versa.
- chelydri, G. 3.415, χέρσον-τήναι, aquam ὕδωρ.
- χιόνες, A. 4.250, puella nomine Chione π.
- chirurgia, A. 12.396. manibus medicina tractata.

chorea, A. 6.644, Graecum est nomen.

ciniflones, A. 12.611, pulvis cinis vocatur n.

circenses, A. 8.636; 9.3.18, vel a circuitu, vel

.. ab ensibus circa quos currebant.

Circium, A. 6.114, a Circino (Daedalo sc.).

circumvolat, A. 3.233, aut circum praedam

volat: aut intra volam amplectitur praedam.

clangor, A. 2.313. Graecum est; nam Κλαγγή τε

clarigatio, A. 9.52; 10.14; aut a clara voce.

aut a Κλήρω, hoc est sorte.

Clarius, A. 3.360, Clarium oppidum re.

classicum, A. 7.716, Equitibus classes dicuntur, n.

classis, A. 1.39; 6.1, ἀπὸ τῶν κλάων, i.e. a lignis.

cliens, A. 6.609, si clientes quasi colentes re.

clipeus, A. 2.389; 7.686; 8.447, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν

τὸ σῶμα.

Cloacina, A. 1.720, Cloare purgare dixerunt.

Cluentia (familia) A. 5.117, a Cloantho.

coax, A. 7.16, a sono vocis compositum.

Cocytus, A. 6.132, ἀπὸ τοῦ κοκύειν.

coemptio, A. 4.103, inter se quasi emptionem

cogo, B. 3.20, collige et in unum redige.

compita, 9.2.382, - multae viae in unum confluant.

colina, A. 3.134, quod ibi ignis colatur.

Collatia, A. 6.773, - ex collata pecunia.

coloni, A. 1.12, cultores advenae.

colonia, A. 1.12, dicta a colendo.

confarreatio, 9.1.31, - farre - nuptiae fiebant.

coniferae, A. 3.680, conum sustentantes,

concepe, A. 11.519, simul cum illis sume.

conjuratio, A. 8.1, simul jurabant.

consilia, A. 9.4, a cedendo quasi considia.

Consualia, A. 8.636, Consus deus re.

Consus, A. 8.636, deus est consiliorum.

conus, A. 3.466; 12.492, a Graeco tractum.

convenae, A. 8.328, de diversis locis venientes.

convictores, A. 1.214, victu cibo, unde et conv.

convivae, A. 1.214, a convivio dicuntur

Corae, A. 7.672, Coras, a cuius nomine re.

cortina, A. 3.92; 6.347; hippos corio Pythonis

litchis, vel - quasi certina, vel - quia cor

vatis linetur. alii quasi ortinam, quod

inde vox oritur. aut ὅτι τὴν κόρυν

ΤΕΙΒΕΙ ἢ ΤΟΙ ΤΙΝΔΟΒΕΙ.

Corybantēs, A. 3.111, quidam ἀπὸ τῆς κόρυς,

alii - ab aere - quod mons sit. aeris ferax,

quem Tapyri coram vocant.

Corydon, B. 2.1, avis, quae corydalīs dicitur κ.

Corythūs, A. 3.170, a galea. perdita... vel

Corythūs sepultus...

crepusculum, A. 2.268, 'creperum' dubium.

Crustumerum, A. 7.631, Cassius Hemina...

nomine. Clytemnestrae, alii a crustula panis κ.

culmen, B. 1.68, eo quod culmo legitur.

culmus, G. 1.321. Est ipse calamus.

Cumae, A. 3.441; 62, vel ἀπὸ τῶν κυμάτων, vel

a gravidae mulieris angustia... ἔγκυος...

cunabula, B. 4.23, in quibus jacere consue-

erunt, vel quasi cunabula; nam κύειν est nati.

cuncti, A. 1.518, simul juncti.

cypressus, A. 3.64; 3.680; G. 1.20, Cyparissus...

in arborem - versus.

cura, A. 1.208; 4.1; dicta - quod cor urat.

curculio, G. 1.184; Varro ait - quasi gurgulio,

quoniam pame nihil est mei gultur.

Curitis (Duno), A. 1.8, 2.611, quae utitur curru

et hasta.

curtrophae, B. 10.62; ab alimonia infantum.

curulis, A. 4.334, a curru.

Cybele, A. 3.111; 10.220; Cybeli, montis Phrygiae.

... alii a Cybele sacerdote... alii ἀπὸ τοῦ

κυβιστῶν τὴν κεφαλὴν.

cyclades, A. 3.126, quod longo ordine eas

circumire necesse est.

cyclas, A. 1.649, 'circumtextum velamen'.

cylindrus, G. 1.178, a volubilitate nomen accepit.

Cyllenius, A. 4.252; 8.138; aut ab avia... aut

a Cyllene, Arcadiae montē... namque Graece

κυλλοὺς aliqua mutilatos parte corporis dicunt.

Cymbia, A. 5.267, in modum cymbae navis.

Cymothoe, A. 1.144, ἀπὸ τοῦ θέειν τὸ κῶμα.

Cyneghecon, A. 11.246. venari solitus erat.

Cynosura, A. 1.246, caudam caninam habet.

Cyrene, A. 4.42, ciuitas, nam Cyrene regina n.

Cylisum, B. 1.79, nascitur in Cylisa ciuitate.

Σχιμωες, A. 3.111, quasi Σαήμωες.

Danaï, A. 2.4; 10.497; a Danao rege.

Dardania, A. 3.156, a conditore.

Daunia, A. 8.9; 8.146, a Damno rege.

Davi, A. 8.728, Dahae populi -- unde Davi r.

december, A. 1.43, a numero.

Delos, A. 3.73, δῆλον -- manifestum dicunt.

delubrum, A. 2.225; 4.56; a diluendo...

a libro... Varro -- in quo deum ponunt.

destillat, A. 3.366, a stilla

deus, A. 12.139, δῑός

dia, A. 11.657, plinque ἀπὸ τοῦ Διός.

Diana, A. 1.498, sub diuo dea est

dicione, A. 1.622, πόσις dictis constat.

dictamnium, A. 12.412, Creta, quae Dicta dicitur.

Dido, A. 4.36; 4.335; 4.674; lingua Punica virago.

Diespiter, A. 9.567, id est diei pater.

dipsion, A. 7.286, Argos -- a sili.

dira, A. 4.453, deorum ira est. A. 3.238, Sabini

et Umbri, quae nos mala, dira appellant.

diverticula, A. 9.377, semitae transversae et latera

divortia, A. 9.377, diverticula viae militaris.

diuus, A. 5.45; 12.139; quasi qui diem obierint.

Dodonaeus, A. 3.466, a ciuitate Epiri Dodona.

dolon, A. 7.664, a fallendo dictus.

donarium, A. 12.199, ubi ponuntur oblata.

Drepanum, A. 3.707, a falce.

Dryades, A. 1.500; B. 10.62; A. 1.11, a quercubus.

ebur, A. 1.592, a barro dictum, i.e. elephantō.

Echionii, A. 12.514, a rege Echione.

eduram, A. 8.610, id est valde duram.

Egregius, A. 4.93; 4.150; quod emineret ex grege.

Elysium, A. 5.735, ἀπὸ τῆς λύσεως.

ἐνοσίχθων, A. 2.610; 1.133; terram mouens.

ἐνοσίγαιος, A. 1.133, terram mouens.

Eous, A. 11.4, Graece ἥως dicitur -- aurora.

Epinemidia, A. 3.399, Cnemis promontorium a

Extrius, A. 4.267, a stūice.

Epidactia, A. 1.720, cum epulas pararet.

extemplo, A. 1.92; 8.4, ex templo

Epitaphion, B. 5.14, post completam sepulturam.

extroris, A. 4.616, extria suas terras remotius.

Equidem, A. 1.335; 1.576; 4.1.193, multi pro 'ego'

extunderat, A. 8.665, studiose fecerat.

accipiunt, id est 'ego quidem'.

exul, A. 3.11; 4.616; 5.51; 11.263; 9.3.225, extria

Erelium, A. 7.711, a Iunone, i. e. Ἥρα.

solum.

Erichthonius, 9.3.113, Ἔρις, χθών.

exuviae, A. 2.473, corium quo serpens exiit.

Ἑρμῆς, A. 4.242, ἀπὸ τῆς Ἑρμηνείας.

Exuvria, A. 10.164, ab Exuvio principe.

Facelitis, A. 2.116, a fasce - non a face.

A. 11.598, quasi ἑτεροόρια. ἑτερον, ὄρος.

fagus, B. 1.1, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν.

Evantis, A. 6.517, a Libero, qui Evan dicitur.

Falco, A. 10.145, cui pollices pedum curvi re.

Eumelus, A. 5.665, translato nomine in Latinum.

Falisci, A. 7.695, Halesus condidit. - in-

Eumenides, A. 3.63; 6.250; 6.375; 9.1.278, κατὰ

-mutato H in F.

ἀντίφρασιν.

fana, 9.1.10, Cincius et Cassius - - Faunum

Europa, A. 1.385, ab Europa Agenoris filia ...

deum appellatum, ideoque arces sacras 'faunas'.

Exetra, A. 6.287, - quod uno caeso tria

fanaticos, 9.1.10, a fanis.

fala, A. 4.450; 4.614; a verbo 'for, fanis'

capita excrebant.

fatiscunt, A. 1.123, 'fatim' abundantē, hircere

Exeudere, A. 1.174; 6.847, eudere est - ferire -

aperiri.

Exilium, A. 2.638, quasi extria solum.

fatuus, A. 7.47, a fando.

Exsortem, A. 5.534; 6.428; 8.552; sine sorte.

Fatius, A. 8.314, quod per stuporem prominent

Faunus, A. 7, 47; 7, 81; 7, 554; 8, 314; 9, 6, 27; 9, 1, 10;

1, 11; a fando; ... ἀπὸ τῆς φωνῆς... quod faveat.

-febris, A. 7, 695; 9, 3, 458; quae anti hebris

dicebatur. - a fervore dicta.

Fibranus, 9, 1, 43, a Fibro nominatis.

-fera, A. 1, 215, -feras.. quod -- feruntur.

-feretrum, A. 11, 64; 6, 222; graece φέρετρον dic-

-itur, unde per diacresin -feretrum, -a ferendo.

-ferus, A. 2, 51, quod toto corpore feratur.

-fetiales, A. 4, 242; 10, 14; a foidere.

-factores, A. 8, 634, 'fungere' unde factores.

-flagella, 9, 2, 229, quod ventorum sustinent

-flatus

-flagrantia, A. 1, 436, --- flatu alitur.

-flamines, A. 8, 664; 10, 270, a filo quo uteban-

-tur, quasi filamines.

-fluctuat, A. 2, 208, a fluctu

-focus, A. 3, 134; 11, 211; 12, 118, a folu.

-foedus, A. 1, 62; 8, 641; 12, 109, vel a -fetalibus,

vel a porca -foede occisa. Cicero foedera a

-fide putat dicta.

-formiles, A. 1, 176; quod foveant ignem.

-forcipes, A. 8, 453; 12, 404, quasi forvicae;

nam forum est calidum.

-fores A. 1, 449, quae foras aperuntur.

Formiae, A. 7, 695, quae Hormiae fuerunt ἀπὸ

τῆς ὀρμῆς.

-formica, A. 4, 402, quod ore micas ferat.

-formosus, A. 1, 359, a forma, A. 8, 453, nam

forum est calidum: unde et formosus et.

-foros, A. 4, 605, ab eo quod incessus ferant.

-fortuitus, A. 6, 179, ab eundo et a fortuna.

-fragrantia, A. 1, 436, quotiens odor significatur

qui fracta specie major est, per 'r' dicimus.

-fratria, A. 7, 286, ἀπὸ τοῦ φρέατος.

-frenos, A. 8, 230, frendere.. dentibus frangere.

-fretum, A. 1, 557; 1, 607, a fervore.

-fruges, A. 1, 178; [9, 174] a frumine.

-fulera, A. 6, 604, quibus fulcimur.

-fundus, 9, 2, 468, rerum omnium fundamentum.

-fumus, A. 1, 727; 6, 224; 11, 143, a fumibus.

a. 11.143, alii a fungendo.

fur, furtum, a. 2.18; 9, 348; ⁹3, 407, a furvo--

aut a Graeco -- nam fur φῦρ vocatur.

furcillae, G. 2.389, quibus frumenta cillantur.

futiles, A. 11.339, a fundendo.

gaeda, A. 7.664; 8, 660, hasta virilis -- Gallorum.

gaesos, A. 8.660, viros fortis Galli gaesos vocant.

Garamantis, A. 4.198, a Garamontē.

Garganus, A. 11.246, a montē Gargara.

Gargara, A. 9.85, quasi cara caros -- cara

enim est ΚΕΦΑΛΗ.

gaza, A. 1.119, Persicus sermo -- divitias. SoA. 1359

Gaza, A. 1.119, urbs -- a gaza -- divitiis..

Gegania (familia), A. 5.117, a Gya.

gener, A. 11.472, ad augendum genus.

generosus, A. 1.359, a genere.

geniales, A. 6.603, a generandis liberis.

Georgica, Praef. georgiam, γῆς ἔργον.

germanus, A. 5.112, Varro, - de eodem gene-

-rice manans, non - de eodem germine.

glies, A. 12.9, 'gliscit' crescit; unde et glies.

Glycerium, Praef. 10. Buc. quasi dulcis mulier.

Gradius, A. 3.35, aut gravem deum -- alii

quod -- a gradiendo --

Gravescal, A. 10.184, quod gravem aerem --

grumites, A. 7.16, a sono vocis

Grynaeus, B. 6.72, a Gryno.

Gryneus, A. 4.345, a Gryne Amazone.

gurgulis, G. 1.186, - nihil est nisi guttur.

habito, A. 1.452; 7.131, frequentativum.

hactenus, A. 6.62, finis - extrema pars arcus --

Hamadryades, B. 10.62, cum silvis --

harena, A. 1.172, si ab haerendo --

Hecate, A. 4.511, ἀπὸ τῶν ἑκατέρων, vel quod

Apollinis soror -- qui est ἑκατηβόλος.

hecatompolis, A. 3.106, centum civitatis --

Helioabalus, A. 7.150, Gubalus, solem se dici debet

Hylis, A. 1.642, Sol Assyriorum lingua El.

hermas, A. 6.138, quosdam stimulos -- sine manibus.

Hernici, A. 7.684, Sabiniūne lingua saxa 'hernai'.

heros, B. 4.35, a ἥρᾱ - ἥρᾱ -- dictōs.

Hezperia, A. 1.530; 3.501; 3.163, ab Ἡζπερο.

hilaris, hilarus, B. 5.69. ἱλαρός.

Hippocrene, A. 10.163, fons, - Pegasi ungula etc.

hippomane, G. 3.280, ἀπὸ τῆς μανίας τῆς ἵππου.

Hirpi Sorani, A. 11.785, quasi lupi Ditis. - Sabini

orum lingua.

hiscere, A. 1.123, frequentativum ab hiare.

historia, A. 1.373, ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν.

honestus, A. 1.289, ab honore descendit.

hostia, A. 1.334, - qui in hostem pergunt etc.

A. 2.157, dii per illam hostantur.

hostimentum, A. 2.157, dii -- hostantur.

humilis, A. 4.255, - ab humo.

hyacinthus, A. 11.69; B. 3.63; 3.106, Hyacinthus -
mutatus in florem nominis sui.

Hyades, A. 1.744, G. 1.138; ἀπὸ τοῦ ὕειν, -- alii --

ab ὕ littera vel ἀπὸ τοῦ ὕος, id est suc. quidam

- ab Hyante fratre.

hydra, A. 6.287, ab aqua dicta.

Hyrcanis, A. 7.605, gens -- a silva Hyrcania.

Iapix, A. 12.391, apud nomen medico; ἰατρικὴ n.

Iapydia, A. 11.247, regio, ab oppido dicta.

Iapyx, A. 11.247, Iapygia -- a qua ventus etc.

Icarium (mare), A. 6.14, ab Icaro.

ignavum, A. 1.435, - industrios navos dicimus.

ignipotens, A. 8.414, Vulcanus ignis est.

ilicet, A. 2.424; 6.216; 'ire licet' significat.

Ilium, A. 1.267, a rege Ilo.

immolatæ, A. 4.57; 10.541, mola salsa lactæ.

Inarime, A. 9.712, simiae missae -- quas

Æneorum lingua arimos dicunt.

inberbes, A. 8.659, 'aurea vestis', barba etc.

incana, A. 6.808; 9.331, nimium cana.

incassum, A. 7.421; 9.337, id est sine causa,

quasi sine cassibus.

inclita, A. 6.781, Graecum est, nam Κλυτόν etc.

Incubo, A. 6.775, ab ineundo passim etc.

incus, A. 1.174, cedere est ferire.

indiciu, A. 8.210, ab indicando.

indictiva, A. 1.632, quae - indicantur.

indigenae, A. 8.314; 8.328; inde geniti, ἰνδογενες.

indigētes, A. 12.794; 4.1.498; quod nullius rei

egant - vel quasi in diis agētes. vel quod

nos deorum indigemus, alii patres deos -

alii ab invocatione - quod 'indigēto' est invoc.

inferiae, A. 10.519; 11.81, quod inferis voluntur

inertes, B. 8.24, sine artē.

informe, A. 8.264, cuius formam non facile re.

infrendens, A. 8.230, -frendere,

infreni, A. 4.40, Equis sine frenis utuntur.

injurius, A. 9.107, - contra ordinem juris.

inmane, A. 1.139; 1.110; 'manum' bonum dicebant.

inmunes, A. 5.734; 12.559, quasi sine munus.

innocuus, A. 10.302, cui non nocetur.

innoxius, A. 10.302, qui non novit nocere.

inops, A. 6.325, 'ops' terra, id est sine humatione.

inportunum, A. 11.305, quod caret portu.

impune, A. 12.559, quae debuit poenas luere.

insertas, A. 3.152, aut elabatas, aut non seratas,

vel ab serendo.

insidiae, A. 11.531, 'insidere', dolose expectare.

insomnium, A. 5.840; 6.896; in somnis -

instaurata, A. 2.15, 'instar' est ad similitudinem.

intemerata, A. 2.143; 11.584, 'temeratae', quibus

vis allata est. alii de libris sacris - timaram

enim fidem, id est sanctam, apullabant.

intempesta, A. 3.587; 10.184, quasi sine tempore.

'intempestaque graviscae' alii - tempestatibus

carens. - - sine temperie, i.e. tranquillitati.

interea, A. 10.1; 10.833, dum haec geruntur

interitus, A. 5.735, inter animam et corpus veniens.

Inuus, A. 6.775, ab ineundo

investes, A. 8.659, vestis.

invia, A. 6.154, licet Hercules transierit.

invicem, A. 9.162, 'variant vices'

involare, A. 3.233; 4.2.88; intra volam ferere.

Ionium (mare) A. 3.211, quidam ab Io Inachi

filia, non nulli ab Ionio rege r.

Ires, A. 5.606, 9, 2, dicta quasi ἑρῆς.

Ismara, A. 10.350, ciuitas a montē Ismaro.

iritium, A. 7.421, a ritibus.

Isis, A. 8.696, lingua Aegyptiorum est ἑτέρα.

Italia, A. 1.533; 1, 2; 8, 328; Italus rex Siciliae &

A. 1.533, alii a bubus -- ἰταλὺς --; alii -- from

four other heroes eponymous.

Iulum, A. 1.267, vel quasi ἰοβόλον, vel a prima
barbae laminae, quam ἰούλον Graeci dicunt

jama, A. 1.449, a Iano.

Ianuanus, A. 7.607, & 1.43, a Iano.

Ianus, A. 7.610, quidam Ianum Eanum
dicunt ab eundo.

Iovem, A. 1.47, a iuvando.

jubar, A. 4.130, lucifer, quod jubar lucis ef-
fundit. Est autem lucifer interdum Iovis:

nam et antiqui 'jubar' quasi 'juvar' dicebant.

jugalis, A. 4.16, propter iugum.

jugetis, A. 3.537, augurium ex iunctis jumentis.

juglandes, B. 8.30, quasi Iovis glandes.

Iulius, Praef., A. 1.267; 1, 286; ab Iulo

Iulius (mensis) G. 1.43, in honorem Iulii.

juniper, B. 7.53, Verrius Fl. iuvamen pium j. ait.

Iuno, A. 1.14, a iuvando dicta.

Iuppiter, A. 4.638, 'juvens pater'.

Iuturna, A. 12.139, fons -- a iuvando.

καλοπόδια, A. 1.39, ἀπὸ τῶν κάλων.

κενοδοξίαν, A. 11.708, 'ventosa gloria'.

κεράσαι, G. 1.8, cornu fregit κέρας. unde re-

κληρονόμοι, A. 10.14, jure sortiuntur bona &c.

Κρόνος, A. 3.104, quasi χρόνος.

labes, A. 2.97, a lapsu.

Labici, A. 7.796, ἀπὸ τῆς λαβῆς -- amplam.

labrusca, B. 5.7, a labris.

lacunaria, A. 3.25, nam 'lacus' dicuntur.

lacuna, G. 1.117, quasi lacus minores.

laeus, A. 8.74, latēntis adhuc aquae receptaculum.

laeos, G. 2.93, leporaria.

λαοί, G. 1.63, dicuntur a lapidibus.

Laquearia, A. 8.25, non a laqueis, sed -- lacus.

A. 1.726. lacus -- diminutio lacunar facit. --

inde fit alia diminutio lacunarium et per
antistoichon laquearium.

Latēx, A. 1.686, quod lateat.

Latium, A. 1.6; 8.322, a latendo. a latino.

latrones, A. 12.7, est Graecum; nam λατρεῖν est

Varro -- quasi latrones, --- a latendo.

Laurentium, A. 1.2, a lauro inventa. --

Lauro-lavinum, A. 7.59, a lauro -- et Lavinio.

lautilus, A. 8.361, aqua lavandis -- apta est.

Lavinum, A. 1.2, a Lavinia, uxore Aenese.

Lavinum, A. 1.2, a Lavino, Latini fratris.

lectisternium, A. 12.199, sacrum, in quo sacra

reponuntur, sicut lect. ubi sedere consueverunt.

legifera, A. 4.58, leges ipsa dicitur invenisse.

legumen, G. 1.74, quod manu legatur. G. 1.199,

'manu legere'; hinc quidam -- dictum legumen.

Lenaeus, A. 4.207; G. 2.2, ἀπὸ τῆς ληνῶς. a

mentis delinimento non potest accipi.

Lethaeus, A. 6.703; 6.705; 6.714. oblitio.

Leucati, A. 8.677, ex candore.

liber, A. 11.554, interior corticis pars -- unde
et liber dicitur in quo describitur.

Liber, A. 4.638; G. 1.666, a libertate.

Libethrides, B. 7.21, a Libethro (fontē vel poëtā).

Libya, A. 1.22, quod inde libis flat, vel, ut

Varro ait, quasi ΛΙΒΥΙΑ, i.e. egens pluviae.

Limnezia, A. 1.720, quae portibus praestat.

limonides, B. 10.62, a pratis.

linus, A. 12.120, vestis -- nam 'linum' obliquum.

litus, A. 2.557, quod Donatus dicit, 'litus' -- a

litando dictum, vel quod litus designatur,

ratione caret. nam a litando 'li' brevis est.

A. 5.163, litus, omne quod aqua adluitur.

litium, A. 7.187, [regium baculum, in quo
polistas esset dirimendarum litium.]

longaeus, A. 6.763, adrum proprie aculeus.

Lorica, A. 11.679, proprie est tegimen de corio,

tamquam de loro factum.

Lubentina, A.1.720, quae lubentiam praestat.

Lucerna, A.1.726; a lychno dicta, unde et brevis est 'lu' -- si enim a luce diceretur, non staret versus.

Lucetius, A.9,567; lingua Osca Lucetius est Iuppiter, dictus a luce.

Lucifer, A.2.802, lucis est praeuius.

Lucifera, A.2.116, a face, cum qua pingitur.

Lucina, A.2.610, portam luminis praestat.

Lucus, A.1.22; 1,441, a non lucendo, non quod sunt ibi lumina causa religionis.

Ludicra, A.12,764, digna ludo.

Lugentes, A.6.441, quasi 'lucis egentes'.

Lupanaria, A.1.273, meretrices lupos vocamus.

Lupercal, A.8,343, spelunca, in qua de capro luebatur --- quod lupi a pecuibus arcerentur.
.. alii quod lupa Romulum nutrierit.

Lustrum, A.1.283, quod ciuitas lustrabatur So A.8,183

Lustrum, A.1.607, lustrum, quia parum inlustrantur

Lyaeos, A.4,58, ἀπὸ τοῦ λύειν.

Lycaeus, A.8,343, quod lupos non sinat saevire.

Lycus, A.4,377, de Lyco, quem vicit --- sive quod est λευκός, -- sive a lupo n. 9.1.17.

Lycia, A.4,377, cum lupum videret vicisse etc.

Lyciscæ, B.3.18, nati ex lupo et canibus.

Lydia, A.2.781; 8,479; 10,164, a Lydo.

Lymphatæ, A.7.377, percussa furore lympharum.

Lynx, A.1.323. Lynceus, conversus in lynceum.

mactare, A.4.57; 6,428; 8,85; 9,641, 'mactare' proprie est 'magis augere'.

Manala, 9.1.17, ἀπὸ τῶν μέλων.

magalia, A.1.421, antistoechon est -- quia magor non magor Pomerum lingua villam significat.

magnum, A.4,57, quasi majus augmentum.

magnanimus, A.1.260. magnus -- ad animum.

Maia, 9.1.43, a Maia, .. alii a maioribus.

malus, 5.487, arbor navis -- habet instar mali

in summitate. vel quasi malis cingitur quorum volubilitate vela facilius elevantur.

mane, A.1.139; 2.268; 3.63, 'manum' antiqui bonum dicebant. alii .. a manibus.

manes, A.1.139; 3.63, per Antiphrasim: 'manum' enim bonum dicebant. alii a manando etc.

mantelia, A.1.701; 4.4.376, quibus manus ferguntur.

Mantia, A.10.198, a matris nomine; nam fuit filius Tiberis et Mantus. alii quod Etrusca lingua

Mantum Dilem patrem appellant.

Mantim, A.10.198, Etrusca lingua Dilem.

Mareubii, A.7.750, quasi circa mare habitantes... quamquam alii .. a rege dictos velint.

Martius, 4.1.43, propter Martem.

matrimonium, A.11.476, matris nomine etc.

matrona, A.11.476, matris nomine, spe, etc.

mediocrinus, A.8.275, numina - media etc.

meditor, B.1.2. quod Graeci μελετῶ dicunt, per antistoechon meditor dixerunt Latini.

medius fidius, A.8.275, 'communem deum'.

A.4.204, fidius est Διὸς υἱός, Jovis filius, id est Hercules. medium dixit testem.

μήλα, B.8.37, named after Melus of Delos.

Meliboeus, Praef. ad B. ὅτι μέλει αὐτῷ τῶν βοῶν.

μηλονόμος, A.4.484, pastor ovium. οὐκ μήλα etc.

Memoria, A.1.720, quod meminereb omnium.

μήνη, 4.1.353, 'mensura luna', unde μήνη ..

Mercurius, A.4.638; 8.138, quod mercibus praest.

alii quasi Medicuum.

Messapia, A.8.9, a Messapo rege.

messores, 4.4.54, 'metunt', unde et messores ..

Mimneria, A.1.720, quod meminereb omnium.

Minotaurus, A.6.14; B.6.46. Minos uxore, quae lauri amore flagravat. .... Taurus notarius

Minos erat etc.

moenia, A.11.567, quasi 'munia' a munitione.

Molossia, A.3.297, a Molosso.

Monoeus, A.6.830, quod solus habitavit.

monstrum, A.2.681, a monstrando, i.e. monendo.

monumenta, A.3.486; 6.512; 12.942, quod moneat etc.

motat, A.3.581. frequenter movet.

Muleiber, A.8.724, quod perculat. aut muleatis pedes.

mulctia, mulctiare, B.3.30, utii faciunt dis-

cretionem, ut sit 'mulctia' tempus quo mulgentur

animalia, 'mulctiare' vas in quod mulgentur.

mulsum, A.1.66, quod - animos permulceat.

muralis, A.6.772, qui prior murum ascendisset.

Murcia, A.8.636, a monti Murco -- alii -- E

murkhis -- alii - a Murcido quod est marcidum

pars a dea Murcia. quae -- murcidum faceret.

missare, A.12.657, Graeci μίσσαι dicunt.

mustela, A.2.468; 9.744, a longitudine, quasi

mus longus.

Myrmidones, A.2.7; 4.402, formicae, id est

μύρμηκες in homines versa. -- a rege Myrmidone.

myrtus, A.3.23; 5.72, Myrtu, Myrene, or Myrtha

changed into a tree.

Naiades, vel Napeae, A.1.500, nymphae fontium.

B.10.62, a .fluminibus naiades.

Narnia, A.7.517, Subest Nar fluvius -- et Subini

lingua sua nar dicunt sulphur.

navalia, A.11.329; 11.326, loca ubi naues sunt.

necromantia, A.6.149, ad levandum cadaver.

nefrunde, A.8.230, frondere significat dentibus

frangere, unde nefrunde, quia nondum habent

dentis.

narcissus, 9.4.160, puer - in florem conversus.

Narycii, A.3.399, a loco provinciae suae.

nemo, A.9.6, proprie, 'ne homo'.

Nephtolemus, A.2.263, ad bella ductus puer.

Nereides, A.1.500, nymphae maris.

Nilus, A.9.30; 9.4.291, quasi νέαν ἐλὺν ἑαυτὸν.

noctua, 9.1.403, avis est lucifuga.

Nomius, 9.3.2; 4.7, vel ἀπὸ τῆς νόμῆς, id est

a parvis, vel ἀπὸ τῶν νόμων, id est lege chordarum.

novalia, B.1.70, id est nova rura.

november, 9.1.43, a numero.

nox, A.1.89, dicta, quod oculis noceat.

noxa, noxia, A.1.41, quidam noxa quae nocuit,

noxia id quod nocitum accipiunt.

Numa, A.6.808, dictus ἀπὸ τῶν νόμων.

nuntium, nuntius, A. 11, 896, 'nuntium' quod

nuntiatur, nuntius, qui nuntiat.

nubo, A. 1.73, unde habet originem, longa est.

nuptiae, A. 11 77, quod nubentium capita ab-

-nubantur, id est velantur.

nyctelia, A. 4.303, sacra nocte celebrata.

nymphae, A. 8.336, sponsa νύμφη dicitur.

ξίφιας, A. 10.272, cometes, cui nomen ex gladio.

obnubilat, A. 11.77, a nubibus et.

Occator, 4.1.21, ab occasione.

ocius, A. 8.555, trahitur ex Graeco ὀκείως.

october, 4.1.43, a numero.

Oenotria, A. 1.532; 3.165, vel a rege, vel a vino.

ostium, 4.3.148, ex soni similitudine

ὄϊον, 4.1.8, ab Oeneo.

ofella, A. 6.420, 'offam' hinc est diminutio 'ofella'

oleum, A. 6.225, ab olea dicitur

olivum, A. 6.225, ab oliva dixit.

Olympus, A. 4.268; 10.1, quasi ὀλύδαμπύς.

oneratus, A. 1.289, ab onere venit.

Ophici, A. 7.730, quod illic . . . serpenti et.

oppetere, A. 1.46, ore linam petere.

opsobalanum, 4.2.119. ὀπὸς dicitur ducis.

oratores, A. 10.96; 11.100, a perorando

orchades, 4.2.86, a lēsticulis.

Orades, A. 1.500; B. 10.62, nymphe montium.

orgia, A. 4.302, abusive sacra liberi, vel ἀπὸ

τῆς οργῆς, a furore, vel ἀπὸ τῶν ὀρέων, ex silvis.

orichalcum, A. 12.87, et splendorum auri et
aeris duritiam possidet.

Orion, A. 1.535, cui nomen ab urina impositum

est, ut Οὐρίων diceretur. veri similis, autem

est . . . orienti . . . oritur et.

Ortygia, A. 3.73, a columba, quae ὄρτυξ vocatur.

Oscilla, 4.2.389, quod in his cillarentur ora.

ore quæ hunc lucum Osci dicuntur exercuisse.

oscines, A. 3.361, ore futura praedicant.

ostium, A. 6.43, Velinus . . . ab ostiando.

ovatio, A. 4.543, de ovibus sacrificat.

Ozolae, A. 3.399, a putore paludis vicinae. et.

Pachynum, A. 3. 699, ab aëris crassitudine,

nam πᾶχος est crassus

pacon, A. 7. 769, ideo Apollini dicatus, qui

malorum avertendorum potius est.

paedagogos, A. 4. 245, 'agit' unde et paedagogos

Paconius, A. 7. 769; 12. 401, a Pacone medico dorum.

pagani, G. 2. 382, quasi ex uno fonte potantē.

pagi, G. 2. 382, ἀπὸ τῶν πηγῶν, id est a fontibus.

palæstia, A. 6. 642; G. 2. 531, vel ἀπὸ τῆς πάλης, a

luctatione, vel ἀπὸ τοῦ πᾶλλειν, a motu umæ.

Gen. 8. 138, a Palæstia.

Palatinus, A. 8. 51, a Pallantē, -- a Pallantia, --

alii a balatū ovium Balantēum volunt dictum

et exinde per antistichon Pallantēum.

Palici, A. 9. 581, nam πάλιν ἔκειν est iterum venire.

pellam, A. 1. 648, ἀπὸ τοῦ πᾶλλειν.

Pallantem, A. 8. 51, a balatū ovium Balantēum

et exinde per antistichon.

Pallas, A. 1. 39, ἀπὸ τοῦ πᾶλλειν τὸ δόρυ. vel quod

Pallantem gigantem occiderit.

palmosa, A. 3. 705, abundans palmis

palmula, A. 5. 163, in modum palmae protulā.

palpetrae, A. 4. 30, a palpitazione.

Pamphilus, Praef. ad B, totum amans.

Pan, B. 2. 31, id est omne.

panacea, A. 12. 419, omnem pellit dolorem.

Pantagias, A. 3. 689, quasi ubique sonans.

Parcae, A. 1. 22; B. 4. 47; G. 1. 278, κατὰ ἀντίφρασιν,

quod nulli parcant.

Parrhasius, A. 11. 31, a civili Arcadiae, quam

Donatus vult a parra avi dictam.

Parthēniatæ, A. 3. 551; G. 4. 126, de virginibus nati.

Parthenius, B. 10. 57. mons, dictus a virginibus.

passum, G. 2. 93, dictum a patiēdo

Palāvium, A. 1. 247; 1. 242; vel a Padi vicinātē

quasi Padavium, vel ἀπὸ τοῦ πετᾶσθαι, vel

quod avem hēlo petisse dicitur. π. alii a pal-

-ude Patina. --- Ex avis petita auspicio...

patrones, A. 6. 609, quae patres.

Patulcius, A. 7. 610, palindarum portarum.

patulus, B. 1. 1, quod patitur naturaliter.

pausia, G. 2. 86, a paviendo dicta.

peculium, B. 1. 32, a pecoribus,

pecunia, B. 1. 32, a peculio.

pecus, A. 1. 435, a pascendo.

pedicas, G. 1. 307, quibus pedes inlaqueantur.

Pelasgi, A. 1. 624; 2. 83, a Pelasgo. A. 8. 600, Philo-

chorus aut ideo nominatos Pelasgos, quod velis et

venio tempore advenire visi sunt, ut aves.

pellacis, A. 2. 90, pellicere enim est +.

Peloponnesus, A. 2. 193, a Pilo.

Pilori, A. 3. 411, a gubernatore Hannibalis.

penales, A. 2. 296, θεοὺς δουρατοῦς, sicut vocari

penales dictum est, non nulli --- per quos pen-

itus spiramus +. A. 3. 12, quod in penetralibus

aedium coli soleant.

penethalia, A. 2. 484, aut ab eo quod est 'penitus',

aut a penetibus.

penum, A. 2. 508, same origin as penethalia

pergama, A. 1. 95; 2. 556, propter Pergama.

pernix, G. 3. 230, a pernitendo.

pero, A. 7. 690 - Graeciae. ubi hoc armorum genus.

personat, A. 6. 418, personare facit: aut per regna sonat

Petilia, A. 3. 402, ἀπὸ τοῦ πέτασθαι.

petulci, G. 4. 10, ab appetendo

peremptet, G. 3. 250, id est 'penitus temptet'.

Phaelontis, A. 5. 105, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι.

phalanx, A. 11. 92, lingua Macedonum legio.

phalaras, A. 9. 357, Est Sermo Graecus.

Philas, A. 6. 154, quod illic sit placata Isis.

Philumena, Proem. 20 B, amabilis

Phlegethon, A. 6. 265, φλὸς graece, latine ignis.

Phrygia, A. 1. 182, ab Aesopi filia Phrygia.

φύλλα, B. 5. 10, a Phyllide. Sic Ovidius +.

philyra, G. 3. 93, Philyra in arborem conversa.

piamina, A. 1. 378, piare purgare dicebant.

pilata, A. 12. 121, vel a pilo, vel a pila stinctili,

nam Graeci res deusas et artes πλωτά dicunt.

pilum, A. 9. 4, a Pilumno.

Pilumnus, A. 6.70, Pro... quia pectus nostrum inquitur.

Pinari, A. 5.209; 5.270, ἐπὶ τῆς πείνας, a fame.

pinere, 4.1.267, significat pilo lūdere.

peracula, A. 7.568, ἀπὸ τῶν πέλων.

Pisas, A. 10.279, in Italia, dictas a civitate pristina.

alii Pisum, Altarum regem -- condidisse.

Pisaurum, A. 6.825, illic aurum pensatum est.

pistores, A. 1.119, pindebant. unde pinsores, qui nunc

pistores vocantur.

Pithecu, A. 9.712, simiae missae sunt π.

placido, A. 1.520, ad placandum apto.

planetae, 4.1.337, ἐπὶ τῆς πλάνης.

Pleiades, 4.1.138, ἀπὸ τοῦ πλέειν, vel Pleione filiae.

Pliades, A. 1.744, Pleione filiae.

Plato, A. 6.668, ab unguorum latitudine.

Poeni, A. 1.301, ἀντίστοιχον quasi phoeni.

Poeninae, A. 10.13, loca quae rupit (Hannibal etc).

quavis legatur a Poenina dea π.

Politorium, A. 12, Politis .. condiderunt.

poluntiores, A. 9.485, os polium obtinebant.

Pomona, A. 7.190, pomorum dea.

Pompeii, A. 7.662, Hercules pompam .. exhibuit.

pontifices, A. 2.166, a ponte.

porruca, A. 5.238, id est porro jaciunt.

Porrima et Postverta, A. 8.336, quia valibus et
praeterita et futura sunt nota.

porta, A. 1.83, quasi qua potest vel importari
vel exportari aliquid.

portendi, A. 7.256, porro lūdi.

portina, A. 7.58, a portuendo.

portitor, A. 6.298, proprie qui portat.

Portunus, A. 5.241, qui portibus praest.

postumus, A. 6.763, post humationem parentis π.

Potitii, A. 8.270, quod epulis sacris potitus sit.

Prænestē, A. 7.678, locus dictus ἐπὶ τῶν πρίων,

id est ab ilicibus. A. 7.682, Cato dicit quia is locus
montibus praestet.

præpels, A. 3.361, priora petunt volantes.

praesens, A. 11.183, quasi praestans.

praeses, A. 11.483, quasi qui praesideat rei.

procla, 4.2.242, quibus una premittitur.

proclina, 4.1.48, quae proclinae.

Proclinas, A.1.114, ἀπὸ τοῦ προκλίνω.

proclina, A.5.116, vel a titula depicta, vel

ἀπὸ τοῦ προκλίνω τὰ κύματα.

procella, A.1.85, quod omnia percellat.

proceres, A.1.740, qui eminent, sicut in aedificiis

proceres. A.3.58, qui processerunt ante alios.

proci, A.1.536, nam prociare est petere.

proci, A.5.631, prima parte se inclinasse,

quod Graeci προκύνωτες dicunt.

proci, 4.1.261, eundem extenuat.

proci, A.3.13, quasi porro ab oculis, A.6.10, est,

et quod praec oculis est, est quod porro ab oculis.

proci, A.1.252, modo porro damus sc. ab Italia

profugus, A.1.2, quasi porro fugatus.

Prometheus, B.6.42, ἀπὸ τῆς προμηθείας.

promba, A.4.166, quae nubentibus praestat.

promus, A.1.115, προηγός.

propugnacula, A.4.87, quibus porro pugnat

propugnacula, 4.2.381, propugnacula dicuntur.

prolinus, A.2.437; 9.335, 'porro linus'.

prima, A.11.788, a perurando dicta.

Puccia, A.8.9, a rege.

pusio, A.10.24, pro 'potio'... a poeta venit.

Pyragnon, A.8.425, ἀπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἄκρονος.

Pyragnon, A.2.469, a colore, qui Latine burnus dicitur.

quadrifidam, A.7.509; 9.2.25, quatuor, -fidi.

quatos, 9.2.242, a colando dictos.

quin, A.4.99, pro 'cur non'.

quintilis (mensis), 9.1.43, a numero.

Quirites, A.7.710; 8.635, a civitate Curibus.

Quirinus, A.1.292, vel quod hasta utebatur, quae

Sabinorum lingua curis dicitur: vel a κοῖραρος

vel propter generis nobilitatem; Mars enim,

cum tranquillus est, Quirinus dicitur.

radix, 9.2.86, olivae a longinquitate dictae.

rapina, A.10.14, res rapere' e.

recinus, A. 1.282, quod post linguam reciditur.

religio, A. 8.349, quod mentem religet.

resignat, A. 4.244, aufert signa.

rimantur, G. 1.384, per litteras primas requirunt.

Rhaphaci (montis), G. 3.382, ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν.

Roma, A. 1.273, eight explanations from proper names.

Romani, A. 1.273, a Romi nomine.

Romulus, A. 1.273, pro Romo -- diminutione.

ruditis, A. 7.16, a sono vocis - compositum.

ruina, A. 8.525, 'ruere omnia'.

ruminalis (-ficus), A. 8.90, Tiberis Rumon dictus

est: unde et ficus ruminalis, quamvis alii ficum

ruminalem a Romulo velint dictam, quasi Romul-

-arem, alii a lacte infantibus dato: nam pars

gutturis rumia dicitur.

ruminatio, B. 6.54, a rumia - gutturis parte.

Rumon, A. 8.63, Tiberis quasi ripas ruminans --

ruia, A. 1.430, Graece ῥέουσα dicuntur, ἀφαι-

-esis ergo sermonem fecit Latinum.

Sabaei, A. 1416; G. 1.57, ἀπὸ τοῦ σάβειναι.

Sabini, A. 8.638, a Sabo.

Sacellum, B. 3.9, diminutive dictum est.

Sacerani, A. 7.796, qui - ver sacrum voverunt.

sacrarium, A. 12.199, in quo sacra reponuntur.

sacrilegi, A. 10.79, quia sacra legunt, So B. 9.21.

Salacia, A. 1.144; 10.76, ab aqua salsa dicta.

Salicta, B. 1.55; G. 2.13, quod salit et surgit cito.

Salii, A. 8.285, a saltu -- alii a Salis Arcade.

saltem, A. 4.327, 'salutem' -- per synaeresin.

Sanctus, A. 12.200, proprie - sanctum facere.

Sanctum, A. 12.200, dictum quasi sanguine sanctum.

Sarissae, A. 7.664, proprie -- Macedonum

Sarna, G. 2.506, a pisce -- lingua sua sar + e.

Sarrastis, Sarrastias, A. 7.738, a Sarno fluvio.

Saron - a Sarre flumine.

Sarritor, G. 1.21, a sarritione.

Sator, G. 1.21, a satione.

Salurnalia, A. 8.319, a Saturno.

Scaia (porta) A. 3.351, non a pugis scaeris, nec ab

clinere scaevo; sed a cadaveri L. hoc est Sconomali.

Scama, A. 1.164, dicta ἀπὸ τῆς σκάας.

Sciomanthia, A. 6.149, umbræ evocatio.

Scopulus, A. 1.45; 1.180, aut a speculando, aut a

tegimento navium ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν.

Scutiae, G. 1.110, scaltierre, - unde vasa. scutiae n.

Scrupulus, A. 6.238, nam scrupus est lapillus sc

Secespita, A. 4.262, appellatur a secando.

Sectae, A. 6.899; 10.107, 'secat' tenet; unde et

sectas dicimus ab eo quod propositum tenent.

G. 2.278, 'secto limite' ducto: unde et sectae philo-

-sophorum dicuntur, id est ductus.

Secundo, A. 1.156, Trojanis obsequenti.

Securus, A. 1.292, quasi semicurus.

Securus, A. 2.374, sine cura.

Seditio, A. 1.144, Accio ut - quod seoruntunt

alii ad alios.

Pedulus, A. 2.374, sine dolo.

Segesta, A. 1.550, Aestis ex mabi, nomine civitas

-latum condidit, quae hodie Segesta. A. 5.718, ab

Aeste. dicta autem Aesta Segesta.

Siquis, A. 1.423; 2.374, sine igni.

Sella, A. 7.169, quasi sedda. So B. 1.2.

Semita, A. 4.405, semis via.

Seniores, A. 5.758 alii a senecta velate, alii a

seniendo dictos accipiunt. A. 1.426, legitur apud

quosdam, Brutum - quod una senissent.

A. 5.105, per senatum seniores significantur.

Senones, A. 8.656, Gallos, quod liberum patrum

hospitis recepissent.

Sentia, A. 6.462, terra, in qua sentes nascuntur.

September, G. 1.43, a numero.

Sepulchus, A. 3.41; 6.424, quasi sine pulve.

Sequester, A. 11.133, a secundo.

Sergia, (familia) A. 5.117, a Sergesto.

Serpillus, B. 2.11, quam Graeci herpyllon dicunt.

Serra, A. 8.63, (Tiberis) dicebatur, unde ait nunc

'et pinguis culta secantem'.

Serranus, A. 6.844, a serendo dictus

Septilis, G. 1.43, a numero.

Sibylla, A. 3.445; 6.12, quasi σιῶν Βουλή.

Sicania, A. 1.557, de nomine fluminis Sicoris, 508.328

Sicani, A. 1.533, a Sicano. A. 8.328, a fluvio Sicori.

Sicilia, A. 8.328 a illic Simlo.

Sigeum, A. 2.312, propter Herculis facilitatem.

Silicernium, A. 5.92, quasi silicernium, super
silicem positum.

Silva, A. 1.311; 8.601, quam Graeci ὕλην vocant.

Silvanus, A. 8.601, prudentiores dicunt esse eum

ὕλικὸν θεὸν hoc est deum ὕλης.

Silvius, A. 6.760, fugit ad silvas et illic causa est S.

Sinistrum, A. 2.693, a sinendo. ~

Sinuat, A. 2.208, a sinu.

Sminthem, A. 3.108, Cretenses enim murem sminth-

-icem dicunt. alii - sminthos vocari a Phrygiis,

Sodium, A. 1.506, dictum quasi solidum. A. 7.169.

secundum Asprum per antistichon, quasi sodium
a sedendo.

Sollemnis, A. 2.202; 3.301, sacrum quolānnis restauratum.

Somnium, A. 3.90, tripudium, a sono.

Speculum, A. 1.180, in quo nos intuemur.

Spirulas, A. 2.217, a spiris

Sporadas, A. 3.126, quod sparsae sunt.

Sorileta, A. 9.172, sorte dicitur.

Sparus, A. 11.682, Varro ait.. a piscibus, qui spari
vocantur. alii a spargendo dici putant.

Spiracula, A. 7.568, a spirando.

Spolium, A. 11.80, quibus hostis spoliari potest.

Sponso, sponsus, A. 10.79, a spondendo.

Stagnum, A. 1.126, dicitur aqua stans.

σταφυλήν, A. 1.8, ab inventore (staphylo)

Statio, A. 2.23, ubi stant naves.

Stator, A. 8.635; 8.640, Romulus.. si stekisset exercitus,

Stillae, A. 5.42, a stādo de-lae.

Sterculinus, A. 9.4; 9.171, a stercoratione.

Sternax, A. 12.364, qui -facile sternit.

Strepes, A. 8.425, a fulgētia, ἀπὸ τῆς στερεπῆς.

Stilla, A. 3.366, stura, id est gutta. inde fil

diminutivum, ut dicamus 'stilla'.

Stippa, A. 5.682, dicta est a stipando.

Stipatores, A. 3.465, a stīpa.

Stoechades, A. 3.126, ἀπὸ τοῦ στοίχου dictae.

Stomacho, A. 9.696, Graecus sermo est.

Strophadium, A. 3.209, conversio, id est στρεφόμενον ...

Styx, A. 6.134; 6.154; 6.324; 6.439, ἀπὸ τοῦ στυγέου,

Subulei, B. 10.14, pastores porcorum.

Succinum, A. 8.402, res, cui genus ... arboribus.

Suculae, A. 1.144, quidam ... succulae, suas succulae.

G. 1.135, hyades ἀπὸ τοῦ ἑσπεροῦ quas Latini exinde

succulae appellaverunt. alii hyades a porcis ...:

nam ideo et succulae dici a suis.

Sudum, A. 8.529, quasi sub udum, alii 'sudum'

Semindum volunt dici.

Noveltaurium, A. 9.624, de tauris ... immolabatur.

Superstitio, A. 8.187, aut ab aniculis ... quae super-

stitio per aetatem delirant: aut secundum Lucet

ium superstitionum rerum amor.

Supplicationes, A. 1.632, quae sunt de bonis sup-

plicia passorum.

Tapes, A. 7.271, graece ὁ τῶν τῶν.

Tarcho, A. 8.663, de Graeco veniens.

Tarentum, A. 3.551; 6.773, quod Taras fuit.

quidam ab Hercule filio Tarento.

A. 8.63, Tiberis in aliqua urbis parte Tarentum

dicitur eo quod ripas terat.

Tarpeia (videt) A. 8.348, a Tarpeia virgine.

Tartarus, A. 6.577, ἀπὸ τῆς ταρταρῆς: aut quod est

melius ἀπὸ τοῦ ταρταρῆν.

Tauri (ludi), A. 2.140, a taurica (hostia sterilis).

Teleboae, A. 7.735, quos Telo regebat.

Telum, A. 2.468; 8.249; 9.507; 9.744, ἀπὸ τοῦ τηλόθεν.

Tenedos, A. 2.21, Teneos, cuius ex nomine Tenedos.

Terretorium, A. 5.755, quasi terretorium latum

bubus et aratio.

Testilis, B. 2.10, id est Fictilis.

Tetricos, A. 7.713, Tetricus mons asperissimus, unde

tristo, homines, tetricos dicimus.

Lextrineum, A. 2.16; 11.326, naves lexi dicuntur.

Thaumanthas, A. 9.5, ex admiratione.

Theatrum, A. 5.288, ἀπὸ τῆς θεωρίας.

thensa, A. 1.17, ἀπὸ τοῦ θεῖου.

Thescis, Praef. a Thescio

thēsumphoria, A. 4.58, legumlatio.

thūs, 4.1.57, antiqui 'thūs' dicebant ἀπὸ τοῦ θεῖου.

thoraces, A. 9.503 Thorax dicitur invenisse.

Thy, b. a. 3.10; 8.31, 8.12, a Thybris rege. ali
a Tiberino rege, - ἀπὸ τῆς ὕβρεως

Thyias, A. 4.302, a Thyoneo. quidam ἀπὸ

τοῦ θυεῖ, quod est maius currere.

Thymbraeus, A. 3.85, a loco Trojae pleno thymbra

Tibur, A. 7.670, de fratribus nomine

Tirythius, A. 7.612, 8.228, a Tirythia civitate

Tesephone, A. 4.609; 4.4.454; τίσις φόβου.

Tilone, A. 1.550, ἀπὸ τῆς τίσεως.

Tityrus, Proem. ad Buc. nam Laconum lingua

tityrus dicitur aries major.

tonitrua, A. 8.527, dicit 'intonat.'

torus, A. 2.2; 1.708; 5.388, a tortis herbis.

torrens, A. 2.303, fluvius qui aestate siccatur

tolus, A. 1.155, plerumque... ab eo quod est 'tol'

traha, 4.1.164, a trahendo.

trivium, 4.1.114, unde trivium fragmenta.

tridens, A. 1.158, tria genera aquarum sunt.

trictenica, A. 4.302, trictis quoque anno.

Trimacia, A. 1.196, ὅτι τριῶκος αὐτῆς πρῶτος

ἰσχυροτέρα.

Trimacia, A. 1.196, Graecum est propter tria ἄκρα.

triones, A. 1.744, boves qui terram trahunt

tripudium, A. 3.90, si terra tremat.

Tritonia, A. 2.171, aut quasi terribilis ἀπὸ τοῦ

τρεῖν, aut a Tritone, Anne Boetiae, aut a Triton

side palude Africae.

triumphus, A. 10.775, ἀπὸ τοῦ θριαμβεύειν.

tropaeum, A. 10.775, ἀπὸ τοῦ τρεῖν εἶσθαι.

liguri, B. 1.69, a ligendo dictum.

limultus, A. 2.484; 8.1; quasi limos multus.

lunulus, A. 2.113, modo terra lunens.

luricremis, A. 4.453, cremantibus lura.

lus, 4.1.57, a ludendo.

limporens, A. 10. 153, civitates limulice, quas limporenses.

Iusci, A. 2. 781; 8. 479; 10. 164. ἀπὸ τοῦ θύειν.

Iuscia, A. 1. 67, a Iusco.

Iyrhenia, A. 8. 479; 10. 164, a Iyrhenio.

ulna, B. 3. 105; 4. 3. 355, ἀπὸ τῶν ὠλενῶν.

ululac, B. 8. 55, aves, ἀπὸ τοῦ ὀλοῦζειν.

ulularunt, A. 4. 168, ὀλοῦγγμόν appellant.

Umbros, A. 12. 753, quod limpore agrosae cladis

imbribus superfuerunt Ὀμβρίους cognominatōs.

unedones, 4. 1. 148, arbulā, quod asperitate sui

plura edi non possunt.

unimammās, A. 11. 651, sine mamma.

urbs, A. 1. 12, dicta ab orbe, quod antiquae civi-

lātēs in orbem fiebant; vel ab urvo, parte

aratri, quo muri designabantur.

uri, 4. 2. 374, ἀπὸ τῶν ὀρέων.

ustinum, A. 11. 201, ubi homo combustus est.

uvae, B. 10. 20, 'uvidum', unde et uvae dictae.

uxores, A. 11. 158, quāsi uxores.

Vano, A. 11. 743, in Illyrico hostem, Varronem nominat.

vauclos, A. 1. 11, per quos proximum vadit.

vaucac, 1. 114, quod revolutum.

vales, A. 3. 443, a ve mentis. Varro auctōr est.

velatae, A. 3. 549, involutae velo.

Velia, A. 6. 359, a paludibus, quas Έλγ dicunt.

velivolūm, A. 1. 224, quod velis volat.

venabula, A. 11. 131, tela apta venatui.

venenum, A. 1. 688; 4. 2, quod per venas eat.

Venetia, A. 1. 243, a Henelo rege.

Venetis, A. 1. 292, Ένετός Venetis.

Venilia, A. 10. 76, quod venam det.

Venes, A. 1. 720, quidam propter promptam veniam.

Venusia, A. 11. 246, in satisfacionem Venetis.

vere, A. 1. 292, ἦρ Ver.

verbena, A. 12. 120, quidam veris proximi herbas.

B. 8. 65, a viriditate verbenae appellantur.

vergere, A. 6. 244, fundere ut patina convertatur.

Vergiliae, A. 1. 744; 4. 1. 138, vere orientur.

verriculum, A. 1. 59, vertere est huc ire.

veresu, A. 5. 119, a verrendo.

versutus, A. 2.62, quod facile se -- vertit.

vertex, A. 1.117, circumacta in se unda.

vesanus, A. 6.273, non sanus.

vespillonis, A. 11.113, a vespera primum vesper-
-onis, deinde vespillonis, ducti videntur.

Vestā, A. 1.292, ἀπὸ τῆς ἑστίας -- vel quod
variis vestita sit rebus.

A. 2.296, quod viā sua stēt.

vestibulum, A. 2.469, vel quod januam vestiat,

vel quoniam Vestāe consecratum est.

A. 6.273, alii dicunt a vestam dictum per m-
-minationem; alii -- quasi non stabulum (quod

nellus illis stēt: in limine enim solus est
transitus).

vestillum, A. 8.1, a veli diminutione.

victimae, A. 1.334, sacrificia quae post victoriam
fuerunt.

vietos, A. 3.31, 'lentum vimen' molle et flexuosum:
unde et 'vietos' deponimus curvos per Senectutem.

vinus, G. 2.98, de Graeco, nam οἶνος dicunt.

opera, G. 3.416, quae vi parit.

virago, A. 4.36; 12.468, quae virile implet officium.

Virbius, A. 7.761, Virbium, quasi bis virum.

virga, A. 4.242, dicta quod vi regat.

virgo, B. 3.30; 6.47, a viridiorē aetate.

virrosa, G. 1.58, dicta ab eo quod est virus; alii
fortia accipiunt a viribus.

vilisator, A. 7.179, qui vitis genus demonstravit.

vitula, B. 3.30, a viridiorē aetate dicta.

A. 1.533, Graeci boves ἱταλούς, nos vitulos dicimus.

volando, A. 6.198, alii 'volando' ambulando
dicunt. vola enim dicitur media pars pedis.

volena, A. 3.233; G. 2.88, ab eo quod manum
implant. volena autem Gallica lingua
bona et grandia dicuntur.

volubilis, A. 1.234, qui voluitur.

volutabra, G. 3.411, in quibus se apri volunt.

Vulcanus, A. 8.414, ignis est, et dictus quasi

Volicanus, quod per aerem volat.

Xerolityon, A. 4. 112, partim Africae aridum

Xylobalsamum, G. 2. 119. Balsamum est arbor
ipsa... Xylobalsamum lignum ipsius arboris.

Ζεύς, A. 1. 388, ἀπὸ τῆς ζωῆς, id est vita.

III.

FALSE AND
POPULAR ETYMOLOGIES.

The great value of Servius' etymological notes is apparent to every reader of his commentary. There are, of course, many derivations offered which are no longer accepted, but many of the words which he attempted to explain still defy certain analysis, and in some of the cases where he offers two optional etymologies for the same word each of these has its supporters at the present day. In the following pages an attempt is made to collect all his etymologies which may be confidently rejected. In The Academy of Nov. 22nd, 1890, Prof. A. H. Sayce says of Brugmann's Comparative Grammar: "nowhere else can we learn more plainly how few relatively are the words of which the etymology is indisputable." It is hardly necessary to disclaim any pretence to completeness of treatment where completeness of treatment is practically impossible. At the same time this paper proposes to contain all Servius' etymologies (excluding Proper Names) which, according to the highest and most recent authorities, are no longer tenable. One word of explanation should be added. In cases where Servius offers two optional explanations of the same word both are regularly quoted, often without comment. Large as the following list is, it might have been

much larger had it included all the unnecessary derivations of Latin words from Greek, cases, i.e., where the Latin word is at most cognate with the Greek, not derived from it. In many cases Servius' statements as to the exact relation between two cognate Latin words do not agree with modern views. These too are regularly omitted, though one or two extreme examples have been retained: *foras*, *Aen.* 1.449. (*quae foras aperiantur*); *fundus*, *Georg.* 2.468 (*rerum omnium fundamentum*).

As often as one of Servius' more remarkable etymologies has been found in an earlier writer the passage is added below, but in no case is it definitely stated that he borrowed his note from this source. It is somewhat surprising to find how few of these appear in the extant works of his predecessors and how many of them recur in Isidore, for whom no etymology was too grotesque. It is hard to imagine that Servius is himself responsible for all these ingenious explanations. Whether Isidore drew directly upon Servius, as Thilo thinks, or upon Servius' sources, as Nelleship maintains, he doubtless preserves many derivations that were offered by Servius' predecessors.

Such works as Palmer's *Folk Etymology* and Andresen's *Deutsche Volks-etymologie* deal chiefly with Folk Etymology in the narrower sense of the term: where the form of a word is affected by false derivation or mistaken analogies, or when the signification is warped and perverted from a false relationship

being assumed. Even in this narrow sense of the term our commenting furnishes several examples of Folk Etymology. Thus Servius, *Aen.* 1.172, prefers the derivation 'arena ab ariditate' to 'harena ab haerendo' where Varro left an option and an optional spelling: the Sabine *fasena* shows that the initial 'h' is etymologically correct.* On *G.* 1.57 he says that the old derivation of 'lus' (*ἀπὸ τοῦ θε'ου*), led to the spelling 'thus'. Cases of perverted meaning due to mistaken analogy are more numerous; see especially the notes on *gurgulio*, *indigetes*, *latrones*, *orichalcum*, and *postumus*. For the words *indigetes* and *latrones* Servius distinctly himself mentions popular etymologies; with these may be compared the comment on *Aen.* 6.392: 'Sane Alciden volunt quidam ἀπὸ τῆς ἀλκῆς dictum, id est a virtute: quod non procedit, quia a prima aetate hoc nomen habuit ab Alcaco, patre Amphionis, et scimus agnomina ab accidentibus dari.'

* Corssen, *Vol. I* p. 102.

ADOREA, ad Aen. 10, 677, 'Iunius adoro' id est juxta veteres, qui adornare adloqui dicebant: nam ideo et adorea laus bellica, quod omnes eum cum gratulatione adloquebantur, qui in bellis fortiter fecit.

AESCULUS, ad G. 2, 291, ab esu dicta.

AMINNEUM, ad G. 2, 97, aminneum vinum dictum est quasi sine minio, id est rubore; nam album est. Daniel's Seruius addit: et aliter: Amineos Aristoteles in politicis hoc scribit Thessalos fuisse, qui suae regionis vitas in Italiam transtulerint, atque illis inde nomen impositum.

AMOENUS, ad Aen. 6, 638, amoena autem quae solum amorem praestant, vel ut supra (ad Aen. 5, 374 sc.) diximus, quasi amunia, hoc est sine fructu, ut Varro et Carminius docent.

Paulus, p. 2, says 'amoena dicta sunt loca, quae ad se amanda adliciant'.

Isidore makes Verrius Flaccus derive 'amoenus' from 'munus', Varro from 'amare'; orig. XIV 9, 33: 'amoena loca dicta Varro ait eo quod solum amorem praestant et ad amanda adliciant: Verrius Flaccus, quod sine munere sint, nec quicquam in his officii, quasi amunia, id est sine fructu'.

ANCILE, ad Aen. 8, 664, ancile autem dicitur aut quasi undique circumcisum, aut quasi ἀμφίχειλον, id est undique labrum habens.

ANNUS, ad Aen. 1, 269, annus autem dictus quasi annus, id est annulus, quod in se redeat, ... vel ἀπὸ τοῦ ἀναεὸς ὄσθαι, id est ab innovatione.

ANTARIUM, ad Aen. 11, 156, sane hoc bellum 'antarium' vocari solitum, quod sit ante urbem, quasi ante aras.

APRICUS, ad Aen. 6, 312, quasi ἀπὸ φρίκης, id est sine frigore ut diximus supra (ad Aen. 5, 125 sc.).

Cf. Paul. p. 2, apricum locum a sole apertum a Graeco vocabulo φρίκη appellatum, quasi ἀφρίκης, id est sine honore, videlicet frigoris, unde etiam putatur et Africa appellari.

ARA, ad Aen. 2, 515, dicitur a precibus, quas Graeci ἄρης dicunt.

ad Aen. 4, 219, veteres aras 'asas' dicebant; postea immutata littera 's' in 'r' 'aras' dixerunt, sicut Valerios Valerios, Fusios Furios: quod Varro rerum divinarum in libro quinto plenius narrat.

ARDEA, ad Aen. 7, 412, sciendum tamen ardeam aven κατ' ἀντίφρασιν dictam, quod brevitate pennarum altius non volat.

ad Is. 1, 364, ardea dicta quasi ardua.

ASYLUM, ad Aen. 2, 761, dictum 'asylum' quasi 'asylum'. Daniels Servius addit: alii 'asylum' ideo dictum, quod nullus inde tolleretur, id est quod οὐλᾶσθαι, hoc est abripi, nullus inde poterat.

ad Aen. 8, 342, templum misericordiae, ... unde nullus posset abduci.

5
ATRIUM, ad Aen. 1, 726, ibi et culina erat: unde et atrium dictum est; atrium enim erat ex fumo. The fuller version adds: alii dicunt Atriam Etruriae civitatem fuisse, quae domos amplis vestibulis habebat: quae cum Romani imitarentur atria appellaverunt.

AUGURIUM, ad Aen. 5, 523, dictum quasi 'avigerium', id est quod aves gerunt.

The same derivation is given ad Aen. 1, 393; 1, 397; 1, 398; 2, 702; 3, 89; 6, 198.

Cf. Paul. p. 2, augur ab avibus gerendoque dictus, quia per eum avium gestus edicitur; sive ab avium garritu, unde et augurium.

BELLUM, ad Aen. 1, 22, κατὰ ἀντιφράσιν, a nulla re bella.

Cf. Charis. p. 276, 15 K. antiphrasis --- ut bellum dicitur, quod minime sit bellum.

Donat. ars gram. p. 402, 4 K. ut bellum, hoc est minime bellum.

BIDENTES, ad Aen. 4, 57, 'bidentes' autem dictae sunt quasi biennes, quia neque minores, neque maiores licebat hostias dare, sunt etiam in ovibus duo eminent-

iores dentes inter octo, qui non nisi circa bimatū apparent. Ad Aen. 6, 39.

'bidentis' autem ut diximus supra oves sunt circa bimatū, habentes duos dentes eminentiores.

Servius here combines two different derivations. The derivation from 'annus' is mentioned by Aulus Gellius, who devotes a whole chapter to the word 'bidentis', and approved by Nonius Marcellus.

Cf. Gell. xvi 6, 13, scriptum invenimus in commentariis quibusdam ad ius pontificum pertinentibus, 'bidenes' primo dictas, d littera inmissa, quasi 'biennes', tum longo usu loquendi corruptam vocem esse et ex 'bidenibus' 'bidentis' factum, quoniam id videbatur esse dictu facilius leniusque.

This whole passage from Gellius is borrowed by Macrobi. Sat. vi. 9.

Cf. also Non. Marc. Lib. I, p. 53 M: bidentis qui existimant ob eam causam oves a Vergilio dictas quod duos dentes habeant, pessime a vitio intelligunt. ... et melius intelligi potest, si bidenis quasi biennis dixeris auctoritate.

BRUMA, ad Aen. 2, 472, dicta...quasi βραχὺ ἡμέρα, id est brevis dies.

ad G. 1, 211, bruma dicta a brevioribus diebus.

BURIS, ad G. 1, 170, quasi βοὸς οὐρά, quod sit in similitudinem caudae bovis.

Daniel? Servius addit: alii...: buris enim ut curvetur, aut igni domatur,

id est amburitur. ... Varro ait totum burim dici ab urbe.

CAESARIES, ad Aen. 1, 590; 8, 659: a caedendo dicta.

CALAMISTRUM, ad Aen. 12, 100, acus maior, quae calefacta et adhibita inlörqueat capillos

Cf. Varr. L.L.V, 129, calamistrum, quod his calfactis in cinere capillus ornatur.

CALCULUS, ad G. 2, 150, dictus, quod sine molestia sui brevitati calectur.

CASSES, CASSUS, ad Aen. 2.85, cassum est quasi quassum et nihil continens; nam et vas quassum, quod humorem in se non continet et est vacuum. unde et Relia casses, quod multum in se vacui habeant. ad Aen. 11, 104, 'cassis' vacuis; unde et Relia 'casses' dicimus, et vestimenta araneorum casses dicuntur.

Cf. Non. p. 45, 9 M, cassum velites inane posuerunt. Et arbitrandum est eius verbi proprietatem magis ab araneorum cassibus dictam, quod sint leves et nullius ponderis, non, ut quibusdam videtur, quasi quassum.

CASTOR, ad G. 1, 58, castores autem a castando dicti sunt.

CASTRA, ad Aen. 3, 519, dicta autem 'castia' quasi casta, vel quod illis castra-retur libido: nam nunquam his intulerat mulier.

CATUS, ad Aen. 1, 423, id est ingeniosus ἀπὸ τοῦ καίεσθαι.

Cf. Donat. ad Ter. Andr. V 2, 14, catius: callidus, doctus, ardens, παρὰ τὸ καίειν. unde Catō dictus. ingeniorum enim igneus vigor esse videtur.

CAULAE, ad Aen. 9, 59, 'caulas' munimenta et saepta ovium, est enim Graecum nomen 'c' detractō: nam Graeci αὐλὰς vocant animalium receptacula.

Servius evidently means to connect 'caulas' and 'αὐλὰς' etymologically,

not merely to point out an interesting coincidence in form. That the initial 'c' in the Latin word presented no serious difficulty to him may be inferred from his explanation of CAULON, ad Aen. 3, 553, 'Aulon mons est Calabriae etc'. *

CEDRIA, ad Aen. 6, 180, cedria dicta est quasi καλομένης δρυὸς ὕψον, id est arboris umor ardentis.

ad Aen. 7, 178, 'ἐ cedro'. unde est cedria.

CERNULUS, CERNUUS, ad Aen. 10, 694, cernuus equus dicitur, qui cadit in faciem, quasi in eam partem cadens qua cernimus: unde et pueri quos in ludis videmus ea parte, qua cernunt, stantes, cernuli vocantur, ut etiam Varro in ludis theatralibus docet.

Cf. Non. p. 21, 2 M., cernuus dicitur proprie inclinatus, quasi quod terram cernat.

CHELYDRUS, ad G. 3, 415, 'chelydri' dicti quasi chersydri, qui et in aquis et in terris morantur: nam χέρσος dicimus terram, aquam vero ὕδωρ.

CIRCENSES, ad Aen. 8, 636, circenses dicti vel a circuitu, vel quod ubi nunc metae sunt, olim gladii ponebantur, quos circumibant. dicti autem circenses ab ensibus, circa quos curriebant.

ad G. 3, 18, circenses dicti sunt, quia exhibebantur in circuitu ensibus positus; licet alii a circummeundo dicant circenses vocari.

* Cf. also the comments on Cortina, ad Aen. 3, 92, and Carcer, ad Aen. 1, 54; 5, 145.

CIRCUMVOLAT, ad Aen. 3, 233, aut circum praedam volat uncis pedibus: aut
 intra volam amplexitur praedam: unde et involare etc. See VOLANDO.

CLARIGATIO, ad Aen. 9, 52, a claritate vocis.

ad Aen. 10, 14, aut a clara voce qua utebatur pater patialius, aut
 a κλήρω, hoc est sorte.

CLASSIS, ad Aen. 1, 39, dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est a lignis. So ad Aen. 6, 1.

CLIENS, ad Aen. 6, 609, si enim clientes quasi colentes sunt etc.

COLINA, ad Aen. 3, 134, ab eo quod ibi ignis colatur.

Cf. Var. de vita pop. Rom. lib. I. ap. Non. p. 55, 19 M.: culina: dicta ab eo

[quod ibi colebant ignem.]

omit

CORTINA, ad Aen. 3, 92, dicitur autem cortina, vel quod Apollinis tripos corio
 Pythonis lectis est, vel quod certa illinc responsa funduntur, quasi certina,
 vel quod est verius, quia cor illic valis tenetur. alii cortinam quasi orthinam
tradunt, quod inde vox oritur.

ad Aen. 6, 347, cortina dicta est aut quod cor teneat, aut quod
 tripos saeptus erat corio serpentis, ut diximus supra: aut certe secundum
 Graecam etymologiam ὅτι τὴν κόρην τείνει ἥτοι τινάσσει, id est quod ex-
 tendit puellam, ut 'maiorque videri'.

CURA, ad Aen. 1, 208; 4, 1, cura dicta ab eo quod cor urat.

Cf. Varro. L. VI, 46, —cura—quod cor urat.

Paul. p. 35, cura dicta est, quasi creda, vel quia cor urat.

CUNABULA, ad Bucol. 4, 23, lectuli in quibus infantes jacere consueverunt :
vel loca, in quibus nascuntur, quasi cunabula; nam κνέειν est Graece niti.

DEFRUTUM, ad G. 2, 93, dictum, quod defraudatur et quasi fraudem patitur.

DELUBRUM, ad Aen. 2, 225, delubrum dicitur quod uno lecto plura complectitur
numina, quia uno lecto diluitur, --- alii, ut Cincius, dicunt, delubrum esse locum
ante templum, ubi aqua currit, a diluendo, (a deluendo, Nettleship. Contrib. p. 429).

ad Aen. 4, 56. a similar explanation is given with this addition:

[vel propter lectum conjunctionem] aut certe simulacrum ligneum delubrum
dicimus, a libro, hoc est raso ligno factum, quod Graeci ξόλον dicitur.

Daniel's Servius ad Aen. 2, 225 attributes this explanation 'a delibra-
-tione corticis' to Mazurius Sabinus, and quotes another from Varro, 'rerum
divinarum libro XIX': aut in quo loco dei dicatum sit simulacrum, ut (sicut)
in quo figunt candelam, candelabrum appellant, sic in quo deum ponunt,
delubrum dicant.

Nettleship, Lectures and Essays, p. 239, has compared two parallel
passages in Macrobius and Paulus, and suggests a possible inference as
to the source of Servius' information. "Macrobius (3.4.3) has one note, Paulus,
p. 73, has another, on this word. But the substance of both notes is com-
bined by Servius on Aen. 2, 225. Paulus says 'delubrum dicebant fustem

delibratum, hoc est decorticatum, quem venerabantur pro deo? Servius not only gives this explanation, but also those quoted in Macrobius from Varro's *Rerum Divinarum*; and much the same comment recurs, with an addition, in Servius on *Aen.* 4, 56. The impression left is that both Macrobius and Servius were copying from an article in Verrius Flaccus, of which only a short extract has survived in the epitome of Paulus."

DEUS, ad *Aen.* 12, 139, nam quod graece δέος, latine timor vocatur, inde deus dictus est, quod omnis religio sit timoris.

Cf. Paul. p. 50, deus dictus, quod ei nihil desit, --- sive a Graeco δέος, quod significat metum, eo quod hominibus metus sit.

EBUR, ad *Aen.* 1, 592, ebur a barro dictum, id est elephantō.

EXTUDERAT, ad *Aen.* 8, 665, stūdiōse fecerat.

* FANUM, ad *G.* 1, 10, Cincius et Cassius aiunt ab Evandro Faunum deum appellatum ideoque aedes sacras 'faunas' primo appellatas, postea fama dicta, et ex eo, qui futura praecinerent fanaticos dici.

Cf. Paul. p. 62, Fanum a Fauno dictum, sive a fando et.

Cornel. Fronto. p. 277 Nictur, Fanum Fauno consecratum; unde Fauni appellabantur prius et illi qui vagabantur fanatici.

FATISCUNT, ad *Aen.* 1, 125, fatiscunt abundanter aperiuntur; 'fatim' enim abundanter dicimus, unde et adfatim, hincere autem aperiri.

* Nitzlisch p. Lichius Essay, p. 450 ff. and Corb. lib. lex. p. 1157. maintains that 'Faunus' may stand for *Fōnos* (-φῶνος) and mean originally 'the speaker'. If so, 'fanum' and 'Faunus' may after all be cognate.

FERA, ad Aen. 1, 215, *feras dicimus aut quod omni corpore feruntur, aut quod naturali utuntur libertati et pro desiderio suo feruntur.* So ad Aen. 2, 51.

FLAGELLA, ad G. 2, 299, dicuntur summae arborum partes, ab eo quod ventorum crebros sustinent flatibus.

Cf. Varr. R.R. 1, 31. 3. *neque ex se potest eicere vitem, quam vocant minorem flagellum, maiorem etiam unde uvae nascuntur, palumam. prior, littera una mutata, declinata a venti flatibus, similiter flabellum ac flagellum.*

FLAGRANTIA, ad Aen. 1, 436, quotiens incendium significatur, quod flatibus alitur, per 'l' dicimus, quotiens odor, qui fracta specie major est, per 'r' dicimus.

* **FLAMINES**, ad Aen. 8, 664, a filo quo utebantur, flamines dicti sunt quasi filamines. So ad Aen. 10, 270.

Cf. Varr. L.L. V 84, quod -- caput cinctum habebant filo, flamines dicti.

Paul. p. 62, *Flamen Dialis dictus, quod filo assidue veletur; indeque appellatur flamen, quasi filamen.*

FOEDUS, ad Aen. 1, 62, dictum vel a fetialibus, id est sacerdotibus per quos fiunt foedera, vel a porca foede, hoc est lapidibus occisa, ut ipse 'et caesa iungebant foedera porca'. The same explanation is given ad Aen. 8, 641 and ad Aen. 12, 109. On Aen. 8, 641 Daniel's Servius adds: *Cicero foedera a fide putat dicta.* Cf. ad Aen. 4, 242 *fetiales a foedere*

Cf. Paul. p. 59, *foedus appellatum ab eo, quod in paciscendo foede*

* Varro's explanation of this word is now generally rejected though Dr Vit says it is confirmed by an inscription 'ap. Gruter. 227. 6'.

hostia necaretur. Virgilius: 'et caesa iungebant foedera porca'. Ibi quia in foedere interpolatur fides.

FORMICA, ad Aen. 4, 462, sane 'formica' dicta est ab eo, quod ore micas ferat.

FORMOSUS, ad Aen. 1, 359, formosus a forma, ut a specie speciosus etc.

ad Aen. 8, 453, - nam forvum est calidum: unde et formosus dici-

-mus quibus calor sanguinis ex rubore pulchritudinem creat.

cf. Paul. p. 59, Forma significat modo faciem cuiusque rei, modo calidam, ut, quum exta, quae dantur, deforma appellantur. Et Catō ait de quodam aedificio aestate frigido, hūne formido.

FORES, ad Aen. 1, 449, fores proprie dicuntur quae foras aperiuntur, sicut apud veteres fuit.

FORTUITUS, ad Aen. 6, 179, sane 'fortuitus' ab undo est et a fortuna compositum.

FRAGRANTIA, vid. FLAGRANTIA.

FRENOS, ad Aen. 8, 230, nam et frendere significat dentibus frangere --- et Varro frenos hinc pulat dictos.

FUNDUS, ad G. 2, 468, fundus dicitur ab eo, quod sit rerum omnium fundamentum.

FURCILLAE, ad G. 2, 389, nam 'cillere' est movere, unde et furcillae dictae sunt, quibus frumenta cillantur.

FUNUS, ad Aen. 1, 727, funera dicuntur, quod funes incensos mortuis ferre ferebant. So ad Aen. 6, 224 and ad Aen. 11, 143, where another explanation is offered: aut a fungendo, quod eo supremo in eo qui decesset, officio fungimur, vel quod hi qui mortui sunt 'vita functi' dicuntur.

Cf. Donat. ad Ter. Andr. 1, 1, 88; 'in funus': in ipsum officium aut in pompam exsequiarum: quod a funalibus dictum est et uncis et cuneis candelabrorum, quibus delibuti funes cerei foveolis infinguntur.

FURES, FURTUM, ad Aen. 2, 18, nam et furtum ideo dicitur, quod magis per tenebras admittatur; unde fures qui quasi per furvum tempus, hoc est nigrum, aliquid subripiunt. So ad Aen. 9, 348.

ad G. 3, 407, fur autem a furvo dictus est, --- aut certe a Graeco venit; nam fur φῶρ vocatur.

The derivation of 'fur' from 'furvum' is attributed to Varro (in XIV rerum divinarum libro) by Gellius, 1, 18, 4; to Varro (rerum humanarum lib. XIV.) by Nonius p. 50, 9 M. Gellius himself explains 'fur' as the Latin representative of φῶρ.

[**GENER**, ad Aen. 11, 472, ideo dicitur, quia ad augendum genus adhibetur] omit.

HARENA, ad Aen. 1, 172, quaeritur, habeat neque nomen hoc adspirationem. Et Varro sic definit si ab ariditate dicitur non habet, si ab haerendo, ut in fabricis videmus, habet. melior tamen est superior etymologia.

HEROAS, ad Buc. 4, 35, quidam a terra dictos volunt, quod terra ἐξ dicta est, unde natio nati creduntur homines, qui nomen a matre haberent.

INCLITA, ad Aen. 6, 781, inclita Graecum est: nam κλυτός gloriosum dicunt.

Cf. Paul. p. 39 P. clutum Graeci κλυτός dicunt. Unde accepta praepositione fit inclitus.

INDIGENAE, ad Aen. 8, 314 and 8, 328, id est inde geniti, αὐτόχθονες.

INDIGETES, ad Aen. 12, 794, indigetes dii duplici ratione dicuntur: vel secundum Lucretium, quod nullius rei egent, qui ait (II, 650 sc.) 'nihil indiga curae' --- vel certe indigetes sunt dii ex hominibus facti, et dicti indigetes quasi in diis agentes. The fuller version adds: vel quod nos deorum indigemus ---, alii patrios deos indigetes dici debere tradunt, alii ab invocatione indigetes dictos volunt, quod 'indigeto' est precor et invoco.

ad S. 1, 498, indigetes proprie sunt dii ex hominibus facti, quasi in diis agentes, abusive omnes generaliter, quasi nullius rei egent.

An incorrect form Indigenus appears in a Pompeian inscription, C.I.L. vol. I p. 283. upon which the editor remarks: 'Indigenus' pro indiges hoc solo loco reperitur, ni fallor ex fabuli errato.

INFERIAE, ad Aen. 10, 519, inferiae sunt sacra mortuorum, quod inferis solvantur.
So ad Aen. 11, 81.

INSERTAS, ad Aen. 3, 152, aut elatralas; aut non seratas, ut sit quasi insertas id est non clausas, et dictum quomodo -- 'compositus' pro 'compositus' --- Daniel's Servius add. vel 'insertas -fenestras' quas lumine suo luna inseruerat, ab inserendo, quod se per rimas insereret.

INVOLARE, ad Aen. 3, 233, 'involare' dicimus intra volam tenere. So ad 9. 2, 88.

See VOLANDO.

IRRITUM, ad Aen. 7, 421, in cassum id est in irritum: incassum autem tractum est a cassibus, id est a relictis.

JUBAR, ad Aen. 4, 130, proprie 'jubar' lucifer dicitur, quod jubar lucis effundit: est autem lucifer interdum Jovis: nam et antiqui 'jubar' quasi 'juvar' dicebant.

JUNIPER, ad Buc. 7, 53, Verrius Flaccus juniperum juvenem pium ait.

ΛΑΟΙ, ad 9. 1, 63, nam et Graece populi λαοὶ dicuntur a lapidibus.

The resemblance between λαός people and λίθος stone is implied in Hom.

Il. xxiv 611, λαοὺς δὲ λίθους ποίησε Κρονίων, and so Pindar explains the word from the legend of Deucalion, O. 9, 66, κτεσχάσθαι λίθινον γόνον· Λαοὶ δ' ὀνύμασθεν.

LATEX, ad Aen. 1, 686, proprie aqua est ab eo quod intra terrae venas lateat.

This derivation is accepted by Stowasser, *Dunkle Wörter*, p. 5, "Richtig schon Isidor XIII 20, latex proprie liquor fontis, quod in terra lateat." It is surely better to regard latex as the Latin representative of λάταξ, with which it is sound for sound identical.

LATRONES, Gen. 12, 7, est Graecum; nam λῃτρεῖς dicunt obsequi et servire mercede, unde latrones vocantur conducti milites. Varro tamen dicit, hoc nomen posse habere etiam Latinam etymologiam, ut latrones dicti sint quasi laterones, quod circa latera regum sunt, quos nunc Satellites vocant. Daniel's Servius adds, latrones, ab latendo.

The same three derivations are mentioned by Varro, L.L. VII 52.

Cf. Paul. p. 88, Latrones antiqui eos dicebant, qui conducti militabant, ἀπὸ τῶν λῃτρεῖς. At nunc viarum obsessores dicuntur, quod a latere adoriuntur, vel quod latenter insidiantur.

LEGUMEN, G. 1, 74, dicitur quod manu legatur nec sectionem requirat.

G. 1, 199, 'manu legret'; hinc quidam volunt dictum legumen.

It may be noted here that the latest etymology offered for this word is also due to the feeling that 'legere' in itself is not sufficient to explain 'legumina'. Stowasser, Dunkle Wörter, p. 29, proposes legere + *umina. "Umen von uere, wie flumen von fluere, nūmen von nuere, acumen von acuere gebildet, bedeutet ersichtlich Hülle, Hülse."

LITUS, Aen. 2, 557, quod autem Donatus dicit, 'litus' locum esse autem aras, a litando dictum; vel quod litus illud spatium designatur, ratione caret: nam a litando 'li' brevis est, et stare non potest versus.

Aen. 5, 163, 'litus' est omne quod aqua adluitur.

cf. Sueton. reliq. p. 244, 5 Reiffers, litus, quidquid aqua adluitur.

LUCUS, Aen. 1, 22, lucus a non luendo.

Aen. 1, 441, 'lucus' autem dicitur quod non luceat, non quod sint ibi lumina causa religionis, ut quidam volunt.

cf. Quint. 1, 6, 34, etiamne a contrariis aliqua sinemus trahi, ut 'lucus', quia umbra opacus parum luceat, et 'ludus', quia sit longissime a lusu, &c.

Charis. p. 276, 15 K, antiphrasis.. ut bellum.. et lucus, quod minime luceat.

Diomed. p. 462, 15 K, antiphrasis.. ut bellum.. et lucus, quod minime luceat.

LUGENTES, (campi) Aen. 6, 441, quasi 'lucis egentēs'.

LUSTRUM, Aen. 1, 607, aut 'lustrabant' inumbrabant, unde lustra et ferarum cubilia et lupanaria per contrarium dicimus, quia parum inlustrantur.

MACTARE, Aen. 4, 57, 'maclant' verbum sacrum, κατ' εὐφημοσιν dictum, ut adolere; nam 'maclare' proprie est 'magis augere'.

Cf. Paul. p. 90, mactus magis auctus.

Sueton. reliq. p. 275 R. maclatum autem quasi magis auctum.

Non. p. 341, 16, maclare est magis augere.

MAGMENTUM, ad Aen. 4, 57, quasi maius augmentum.

Cf. Paul. p. 91, magmentatum*, magis augmentatum.

MANES, ad Aen. 1, 139, 'manum' enim antiqui bonum dicebant, unde... per antiphrasin
'manes' inferi, quia non sunt boni.

ad Aen. 3, 63, the explanation κατὰ ἀντίφρασιν is repeated, and another
mentioned: alii manes a manando dictos intellegunt: nam animabus plena
sunt loca inter lunarem et terrenum circulum, unde et defluunt.

Cf. Paul. p. 87. P. inferi di manes, ut subpliciter appellati bono essent,
et in carmine Saliari Cerus manus intellegitur creator bonus. Cf. Fest. Qu. VIII, 38; Paul. p. 131.

Paul. p. 149. Manes di ab auguribus vocabantur, quod eos per omnia
manare credebant, eosque deos superos atque inferos dicebant.

MEDIUS FIDIUS, ad Aen. 8, 275, 'communem deum' inter deos atque homines: unde
medius -fidius dictus

ad Aen. 4, 204, ut Sallustius 'quam medius fidius veram licet mecum
recognoscas': id est sis dictus medius: -fidius id est Διὸς υἱός, Iovis filius, id est
Hercules, medium dixit testem.

Cf. Paul. p. 131, Medius fidius compositum videtur et significare Iovis filius,
id est Hercules, quod Iovem Graece Δία et nos Iovem, ac fidium pro filio, quod
saepe antea pro L littera D ulibantur. Quidam existimant iurjurandum esse per
divi fidem: quidam per divini temporis, id est dici fidem.

MUSTELA, ad Aen. 2, 468; 9, 744, 'telum' dictum a longitudine: unde et mustela dicitur, quasi mus longus.

OPPETERE, ad Aen. 1, 96, ore terram petere, id est mori.

ORICHALCUM, ad Aen. 12, 87, quod et splendorem auri et aeris duriciam possideret.

Cf. Paul. p. 7, aurichalcum vel orichalcum quidam putant compositum

ex aere et auro, sive quod colorem habeat aureum. Orichalcum sane dicitur, quia in montuosis locis invenitur. Mons etenim Graece ὄρος appellatur.

OSCILLA, ad G. 2, 389, dicta sunt ab eo, quod in his cillerentur, id est moverentur ora: nam 'cillere' est movere. Daniel's Servius addo: oscilla autem dicta, sive quoniam capita et ora hostium in summis perticis figebantur, sive quia tunc Iulium Osci dicuntur frequenter exercuisse et rem per Italiam sparsisse.

OSTIUM, ad Aen. 6, 43, nam Vitruvius qui de architectonica scripsit, ostium dicit per quod ab aliquo arcemur ingressu ab obstando dictum, aditum ab adeundo, per quem ingredimur.

"Falso Servius 'ostium - ingredimur' Vitruvio tribuit." Thilo.

PALAESTRA, ad G. 2, 531, vel ἀπὸ τῆς πάλης, id est a luctatione, vel ἀπὸ τοῦ πάλαιεν, hoc est a motu urnae, nam ducti sorti luctantur.

ad Aen. 8, 138, the fuller version tells the story of the Arcadian princess

Palaestra who discovered to Mercury her brothers' athletic contests, for which reason all wrestling was known by her name.

PASSUM, ad G. 2, 93, dicitur a patiēdo; nam decoquitur mustum et inde fit passum. Cf. Non. p. 551, 22, Varo de vitā populi Romani lib. I: passam nominant, si in vindemia uvam dentius coctim legent eamque passu vocant in oleo adunā.

PAUSIA, ad G. 2, 86, a paviendo dicta, id est lūdendo; aliter enim ex se oleum non facit.

PECUS, ad Aen. 1, 435, a pascendo.

* POLLINCTORES, ad Aen. 9, 485, qui mortuis os polline oblinebant.

PORRICIAM, ad Aen. 5, 238, id est pono jaciā.

Cf. Paul. p. 273, poriciam porro jaciā.

POSTUMUS, ad Aen. 6, 763, postumus est post humationem parentis creatus.

Cf. Var. L. L. 9, 60, postumus post patris mortem natus.

Fest. Qu. XII. 8. p. 306 P. postumus cognominatur post patris mortem natus.

Caesellius Vindex ap. Gell. II. 16. 5. 'postuma proles' non cum significat, qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est sicuti Silivius, qui Aenea jam senē tardo seroque partu est editus.

PRECIAE, ad G. 2, 95, quasi praecoquat, quod antē alias coquantur.

PROCUL, ad Aen. 3, 13, 'procul' est quasi pono ab oculis.

ad Aen. 6, 10, procul enim ^{et} est quod praec oculis est, et quod porro ab oculis.

* PERNIX, ad G. 3, 230, a permitēdo trāctum est.

It seems much better, with Vanicek and Wharton, to derive pernix from perna, 'strong in the ham'. For term. cf. fēl-ix. In the old etymology it is hard to see what becomes of the 't' of 'nitōr'.

PRUNA, Aen. 11, 788, a perurendo dicta est.

Cf. Paul. p. 283, pruina dicta, quod fruges ac virgulta perurat.

RECINUS, Aen. 1, 282, pecinus autem dicitur ab eo, quod post longum reicitur, quod vulgo maiore dicitur.

Cf. Varr. L. L. V. 132, ab reiciendo picinium dictum.

RURA, Aen. 1, 430, Graece ῥοῦρα dicuntur. aphaeresis ergo sermonem fecit Latinum.

SANCIRE, Aen. 12, 200, 'sancire' autem proprie est sanctum aliquid, id est consecrationem facere fuso sanguine hostiae: et dictum sanctum, quasi sanguine consecratum.

SCOPULUS, Aen. 1, 180, id est specula.

Aen. 1, 45, aut a speculando dictus, aut a tegimento navium, ἀπὸ τοῦ σκεπέειν.

SCUTRA, G. 1. 110, scatebris bullitionibus. unde vulgo vasa, ubi calida solet fieri scutrae appellantur.

SECURIS, Aen. 1, 292, quasi semicuris.

SEGNIS, Aen. 1, 423; 2. 374; id est sine igni. (Cf. the explⁿ of CATUS quoted above).

This etymology is doubtful at best, and unless Servius means only se igni it is phonetically impossible. Stowasser, Dunkle Wörter, p. 10, quotes Isid. or.

X 19, (segnis aus se igne) in support of his explanation of 'prosper'.

SENATORES, ad Aen. 5, 758, Senatores autem alii a senectâ aetate, alii a sinendo dictos accipiunt.

ad Aen. 1, 426, legitur apud quosdam, Brutum eos qui se in ieiendis regibus iuissent legisse in consilium, cumque ordinem senatum appellatum, quod una sensissent, ... alii senatum a senectute hominum, [†] quibus affecti erant, dictum volunt, qui apud Graecos γερωνία appellatur.

SEPULTUS, ad Aen. 3, 41, 'sepultus' modo mortuus vel jacenti significat --; nam sepultus est quasi sine pulvere. non enim hunc sepultum possumus dicere, cum sepultura non sit in hoc rite facta, sed fortuita sit obrutus terra.

Cf. Donat. ad Ter. Andr. 1, 1, 101, Sepulcrum κατ' ἀντίφρασιν, ut diximus, quod sine re pulchra sit: an quod ibi sine pulvere sint, id est, mortui? --- sepulcrum enim a sepeliendo dictum.

SINISTRUM, ad Aen. 2, 693, a sinendo dictum.

Cf. Fest. Qu. XV. 13, p. 502 P. Sinistrae aves sinistrumque est [†] sinistrum auspiciū, id quod sinat fieri.

SOLIUM, ad Aen. 1, 506, dictum quasi solidum.

ad Aen. 7, 169, secundum aliquos a soliditate dictum, secundum Asprum per antistropheon, quasi sodium a sedendo.

SPARUS, ad Aen. 11, 682. Varro ait sparum telum missile, a piscibus ductâ similitudine, qui spari vocantur. alii 'sparus' a spargendo dici putant.

cf. Paul. p. 489, sparsa parvissimi generis jacula a spargendo dicta.

STELLA, Aen. 5, 42, poetice dixit: nam si stellae a stādo dictae sunt, non fugantur; semper enim fixae sunt praeter planetas.

SUDUM, Aen. 5, 529, est quasi sub udum, serenum post pluvias, ut ver sudum.

Danielis Servius addit, alii 'sudum' semindum volunt dici, cum per nubes ad nos perveniat solis ictus non integer.

TELUM, Aen. 2, 488; telum enim dicitur secundum Graecam etymologiam ἀπὸ τοῦ τηλόθεν quidquid longe jaci potest. So ad Aen. 8, 249; 9, 507; 9, 744.

cf. Fest. Qu. XVI, 8, p. 556 P. Tela proprie dici videntur ea, quae missilia sunt, ex Graeco videlicet translato eorum nomine, quoniam illi τηλόθεν missa dicunt quae nos ennius.[†]

TERRITORIUM, Aen. 5, 755, dictum quasi leviborium britum bubus et aratro.

cf. Varro, L.L. v 21, Terra dicta ab eo, ut Aelius scribit, quod levitur. . . . .

Territorium quod maxime levitur.

TORUS, Aen. 5, 388, 'torus' a tortis dictus est herbis. So ad Aen. 2, 2: 1, 708.

cf. Non. 11, 11, Tororum et toralium designator est Varro de vita pop. Rom. lib. I:

quod fronde lecticae stimebantur, ex eo herba torta torum appellatum.

See, however, Varro, L.L. v. 167, Torus a torvo, quod is in promptu

TUMULTUS, Aen. 2, 486 and Aen. 8, 1; dictus quasi timor multus.

Cf. Cic. Phil. III, 13, quid est enim aliud tumultus nisi perturbatio animi, et
major timor oratur? unde etiam nomen ductum est tumultus.

TUS, G. 1, 57, Sane 'tus' modo sine aspiratione dicimus; nam antiqui 'thus' dice-
bant ἀπὸ τοῦ θέου: quod displicuit; tura enim a tundendo dicta esse voluerunt,
a glebis tunsis, cum quibus dicitur fluvius de arboribus coalescere.

Cf. Charis. p. 75, 13 K., tus a tundendo sine aspiratione dicitur, quam-
vis Julius Modestus ἀπὸ τοῦ θέου tractum dicat.

URBS, Aen. 1, 12, urbs dicta ab orbe, quod antiquae civitates in orbem fiebant;
vel ab urvo, parti aratri, quo muri designabantur.

Cf. Varro, L.L. V, 143, quare et oppida, quae prius erant circumducta aratio,
ab orbe et urvo urbes.

URI, G. 2, 374, dicti 'uri' ἀπὸ τῶν ὄρεων, id est a montibus.

VATES, Aen. 3, 443, vates a vi mentis appellatos, Varro auctor est.

See, however, Varro, L.L. VII, 36, antiqui poetas Vates appellabant a versibus
vicendis.

VENENUM, A. 1, 688, venenum dictum quod per venas eat.

Aen. 4, 2, quia per venas amor currit -- sicut venenum.

VERBENAE, Aen. 12, 120, quidam sane veris proximi herbas verbenas dicunt.

Buc. 8, 65, a viriditate verbenae appellantur.

VESTIBULUM, Aem. 2, 464, vel quod januam vestiat, - vel quoniam Vestae consecra-
tum est

Uen. 6, 2/3, vestibulum ut Varro dicit, etymologiae non habet propria-
-tem, sed fit pro capite ingenii: nam vestibulum, ut supra diximus, dictum ab
eo, quod januam vestiat. alii dicunt a Vesta dictum per immutationem: nam
Vestae limen est consecratum, alii dicunt ab eo, quod nullus illic stat; in lim-
-ine enim solus est transitus: quomodo vezanus dicitur non sanus, sic vestibul-
-um quasi non stabulum.

Sulpicius Apollinaris, quoted with approval by Gellius XVI, 5, derives vestibul-
-um from ve + stabulum, but gives a different force to the prefix. Nonius, p. 53, pre-
-fers this explanation to that from Vesta.

VICTIMA, Aem. 1, 334, victimae... sacrificia quae post victoriam fiunt.

Cf. Fest. Qu. XVI, 25, p. 562. P. victimam Aelius Stilo ait esse vitulum ob ejus
vigorem. alii aut quae vincula adducuntur ad altare aut quae ob hostis victos immol-
-entur.

VIPERA, G. 3, 416, quae vi parit

VIRGA, Aem. 4, 242, dicta quod vi regat.

VIRGO, Buc. 3, 30; 6, 47; a viridioris aetate.

VIROSA, G. 1, 58, dicta ab eo, quod est virus; alii fortia accipiunt a viribus.

VITULA, Buc. 3.30. a viridiorē aetate dicta.

Gen. 1, 533, Graeci boves ἰταλούς, nos vitulos dicimus.

VOLANDO, Gen. 6, 198, alii 'volando' ambulando dicunt: vola enim dicitur media pars
pedis sive manus.

Cf. Non. Marc. p. 32, 31 M., involare est invuere, insilire, aut a volatu aut a
vola, id est media manu, dictum.

ADDENDA.

AMELLUS, G. 4, 278, Mella fluvius Galliae est, juxta quem haec herba plurima nascitur; unde et amella dicitur.

Servius' explanation seems to be suggested by Vergil's line, G. 4, 278, 'et curva legunt prope flumina Mellae'. See Wharton, *Etyma Latina*, p. 4, "amellus starnwort: Gaulish - for *ampellos 'loved by bees', -fr. *ampis bee (M) apelt am, and p disappearing in Celtic: see Stokes B B. 9. 194), cf. OHG, impi and epi's quat?"

CADAVER, Aen. 6, 481, caduci - a cadendo; unde et cadavera dicta.

Aen. 8, 264, cadaver est corpus nondum sepultum, dictum cadaver quod careat honore sepulturae.

Aen. 11, 143, sane haec corpora sive proici jubebantur a cadendo, sive quod sepultura carebant 'cadavera' dicta.

CARCER, Aen. 1, 54, dictus quasi arcer ab arcendo. So ad G. 3. 104, ab arcendo dictus.

Aen. 5, 145, 'carceres' quasi 'arceres' secundum Varrohem.

Cf. Varr. L. L. V, 151, carcer a coerendo.

V, 153, carceres dicti, quod coerentur equi.

Varro at least attempted to account for the initial 'c'. To Servius no such explanation would seem necessary. See CAULAE.

CURCULIO, G. 1, 156, Varro ait hoc nomen per antistocchon dictum, quasi gurgulio, quoniam paene nihil est nisi guttur.

DIRA, Aen. 4, 453, dira enim deorum ira est.

Aen. 3, 235, Sabini et Umbri, quae nos mala, dira appellant.

Cf. Paul. p. 49, dirus, dei ira natus.

Non. Marc. p. 30, 14, dirum.. quasi deorum ira inmissum.

FRATRIA, Aen. 7, 286, Argos dipeion ---, apud quos erat magna societas inter eos qui uno pulo utebantur: unde et fratricas dixerunt ἀπὸ τοῦ φρεστος.

* INSTAURATA, Aen. 2, 15, 'instar' autem est ad similitudinem: unde non restaurata sed instaurata dicuntur aedificia ad antiquam similitudinem facta.

Cf. Paul. p. 79, instaurari ab instar dictum, cum aliquid ad pristinam similitudinem reficitur.

Macrobi. Sat. 1, 4, 5, ... isque instauratilius dictus est, --- a reintegratione, ut Varro placet, qui instaurare ait esse instar novare.

MALUS, Aen. 5, 487, dictus est, vel quia habet instar mali in summitate, vel quia quasi quibusdam malis ligneis cingitur, quorum volubilitate vela facilius elevantur.

PAGANUS, G. 2, 382, 'pagi' ἀπὸ τῶν πηγῶν, i.e. a fontibus, circa quos villae consueverant condi: unde et pagani dicti sunt, quasi ex uno fonte potantes.

Cf. Paul. p. 121, pagani a pagis dicti. pagi dicti a fontibus quod eadem aqua uterentur. Aquae enim lingua Dorica πρυδί appellantur.

* 'Instaurare' may be cognate with 'instar', but is hardly derived from it.

PROPER NAMES.

No part of a language allows freer play to popular etymologizing than its Proper Names, -for no part of a language is more difficult to explain. Servius himself appreciated in some measure the difficulty of this part of his task. On Aen. 7. 678 he says that it is not surprising that many conflicting explanations are offered for ancient Italian names, '*nam antiquitas ipsa creavit errorem*'. On A. 1. 273 Daniel's Servius quotes a great many explanations of the name 'Roma'. These are prefaced by the remark: '*sed de origine et conditore urbis diversa a diversis traduntur*'. Accordingly many such words as Arqilectum (A. 8. 345), Aventinus (A. 7. 657), Palatinus (A. 8. 51), are provided with several etymologies each.

No attempt is here made to pronounce upon all Servius' explanations of Proper Names, but the following brief list will show most of the phases of popular etymologizing which are to be expected in an ancient commentary upon words of this class. "False etymologies are of themselves the fruitful causes of myths" (Sage, Science of Language, Vol. II. p. 259). "The eponymous heroes from whom tribes and nations have been supposed to derive their names owe their exist-

-ence to the same popular etymologizing etc' (Ibid. p. 247). In our commentary myths are recounted usque ad nauseam, and the hero eponymous appears on almost every page. Sometimes these ancient tales are rejected as fabulous and rational explanations inserted to replace them. Thus Servius explains away the stories of the origin of the Myrmidones (Aen. 2.7), the strange birth of Orion (Aen. 1.535), of Minotaurus (Aen. 6.14), the she-wolf that suckled Romulus and Remus (A. 1.273).

In any language foreign words are especially liable to corruption. Cf. Paul. p. 13. "Alimento pro Laumedontē a velenibus Romanis necdum adusctis Graecae linguae dictum est, sic Melo pro Nilo, Calamitus pro Gangmede, Alpheus pro Alpheo dicebatur". Also Paul. p. 6. (v. Alcedo); p. 31 (v. Calamitum); p. 89 (v. Melo). If a language could represent Γαυμήδης by Calamitus, Σεμέδν by Stimula, it is not surprising to find its ancient commentators offering numerous popular etymologies for its Proper Names — and especially for names of foreign origin — as they manfully tried to assign meanings to these unintelligible words by deriving them from words of similar sound. Many of these explanations are obviously suggested by well-known peculiarities of climate, product or character.

Finally may be mentioned one or two examples of a 'perverse ingenuity' which discovers a certain appropriateness in the names of some of the actors in the Aeneid. Not content with the statement on Aen. 12, 39, "Iapix, aptum nomen medico; nam ἰατρός Graeci dicunt curare", Servius has two curious comments on Achaes' name, ad Aen. 1, 174 and 1, 312. These are quoted on p. 80.

ABELLA, Aen. 7, 740, --- quae ab nunciis Abellanis Abella nomen accepit. alii quod in bello vulgus et otiosum ibi fuerit, ideo Abellam appellatam.

ACHATES, Aen. 1, 312, diximus quaeri, cur Achatēs Aeneae sit comes. Varia quidem dicuntur, melius tamen hoc fingitur, ut Trachium nomen sit a Graeco etymologia.

ἄχος enim dicitur sollicitudo, quae regum semper est comes.

Aen. 1, 174, adlusit ad nomen, nam achatēs lapidis species est: bene ergo ipsum dicit ignem excussisse. unde etiam Achatem ejus comitem dixit.

ACHERON, Aen. 6, 107, quasi sine gaudio.

ACIDALIA, Aen. 1, 720, Acidalia Venus dicitur vel quia inicit curas, quas Graeci ἄκιδας dicunt, vel certe a fonte Acidalis qui est in Orchomeno...

AFRICA, Aen. 6, 312, -- apricis, quasi ἄτρε φρίκῃς, id est sine frigore; unde non nulli et Africam dictam volunt.

Aen. 5, 128, 'apricum' autem quasi ἄτρε φρίκῃς, sine frigore: inde et Africa, quod est calidior.

Cf. Paul. p. 2, apricum locum a sole apertum a Graeco vocabulo φρίκη appellatum, quasi ἄφρικῃς, id est sine horrore, videlicet frigoris, unde etiam putatur et Africa appellari.

AMAZON, Aen. 1, 490, dictae vel quod simul vivant sine viris, quasi ἄμα ἡρώσι, vel quod unam mammam exutam habeant, quasi ἄτρε μαστῶ.

Aen. 11, 651, nam hoc est Amazon, quasi ἄτρε μαστῶ, sine mamma.

ARCTURUS, Aen. 1, 744 and G. 1, 67, *quasi ἄρκτου οὐρά*.

CHARON, Aen. 6, 299, *κατὰ ἀντίφρασιν, quasi ἁχάρων*.

The resemblance between the words *χαίρων* and *Χάρων* was sufficient for a Greek pun (Ar. Ran. 184, *χαίρ' ὦ Χάρων*), but Servius' rule for agreement of quantity should have prevented him from connecting them etymologically.

CUMAE, Aen. 3, 441 and Aen. 6, 2, *vel ἀπὸ τῶν κυμάτων, vel a gravidæ mulieris augurio, quæ Graece ἔγκυος dicitur*.

CYBELE, Aen. 3, 111, 'Cybeli' *id est* montis Phrygiae, a quo et Cybele dicta est. alii . . . a Cybele sacerdote, . . . alii ἀπὸ τοῦ κυβιστᾶν τὴν κεφαλὴν, *id est* a capitis rotatione.

ETRURIA, Aen. 10, 164, ab Etrusco principe.

Aen. 11, 598, Etruria dicta est, quod ejus fines tendebantur usque ad ripam Tiberis, *quasi ἑτερούρια*; nam ἕτερον est alterum, ὅρος finis vocatur.

HECATE, Aen. 4, 511, quidam Hecaten dictam esse tradunt, quod eadem et Diana sit et Proserpina, ἀπὸ τῶν ἑκατέρων: vel quod Apollinis soror sit, qui est ἑκατὴ Βοδος.

HYADES, Aen. 1, 744, hyades stellae sunt in fronte tauri, quae quotiens nascuntur pluvias creant: unde et Graece ὕαδες dictae sunt ἀπὸ τοῦ ὕειν, Latine succulae a succo . . . alii dicunt hyadas dictas vel ab Y littera vel ἀπὸ τοῦ ὕος; *id est* suc, in cujus formatae sunt faciem. The same three explanations are given on G. 1, 138. Daniel's Servius adds, Aen. 1, 744, quidam hyadas ab Hyante fratre &c.

Cf. Cic. N.D. II, 43, § 111; Julius Tiro ap. Gell. XIII, 9, 4; Plin. N.H. XVIII, 26, § 247.

IRIS, Aen. 5, 606 and 9, 2. Iris dicta quasi Ἴρις.

JANUS, Aen. 7, 610, quidam Janum Eanum dicunt ab eundo.

Cf. Cic. N.D. II, 27, 67, Janum --, quod ab eundo nomen est ductum.

JOVEM, Aen. 1, 47, Jovem autem a juvando dixerunt. See JUPPITER.

JUNO, Aen. 1, 4, cum a juvando dicta sit Iuno etc.

Cf. Varro. L.L. v. 67, dicta quod una cum Iove juvat, Iuno.

Cic. N.D. II, 26, 66, Sed Iunonem a juvando credo nominatam.

JUPPITER, Aen. 4, 638, 'Iuppiter' juvens pater.

Cf. Cic. N.D. II, 25, 64, sed ipse Iuppiter id est 'juvens pater', quem conversis casibus appellamus a juvando Jovem.

Gell. v. 12, 4: Jovem Latini veteres a 'juvando' appellaverunt, eundemque alio vocabulo iuncto 'patrem' dicunt. Nam quod est elisis aut immutatis quibusdam litteris 'Iuppiter', id plenum atque integrum est 'Jovis pater'.

KRONOS, Aen. 3, 104, quasi Χρόνος.

Cf. Cic. N.D. II, 25, 64; Κρόνος enim dicitur, qui est idem χρόνος, i.e. spatium temporis.

LENAEUS, Aen. 4, 207 and 9, 2, 4: ὁ τὸ τοῦ Ληνοῦ. In each passage Servius rejects Donatus' explanation, mentioning him by name in the second: nam quod Donatus dicit ab eo, quod mentem deleniat, non procedit; nec enim potest Graecum nomen Latinam etymologiam recipere.

LIBER, Aen. 4, 638, a liberalitate. S. 1.166, ab eo, quod liberet, dictus.

S. 1.7, quoniam Sabini Caerem Pandum appellant. Liberum Libasum, dictum autem, quia graece Λοβύς dicitur res divina.

LIBYA, Aen. 1, 22, dicta autem Libya vel quod inde libi - flat, hoc est africanus, vel, ut Varro ait, quasi ΛΙΤΤΥΙΑ, id est egens pluviae.

LUPERCAL, Aen. 8, 343, sub monte Palatino est quaedam spelunca, in qua de capro luebatur, id est sacrificabatur: unde et Lupercal nonnulli dictum putant. alii quod illic lupa Remum et Romulum nutrierit: alii, quod et Vergilius, --- ergo ideo et Evander deo gentis suae sacravit locum et nominavit Lupercal, quod praesidio ipsius numinis lupi a pecudibus arceantur.

MAENALA, S. 1, 17, mons Arcadiae, dictus ἀπὸ τῶν μῆλων, id est ab ovibus, quibus plenus est.

* MERCURIUS, Aen. 4, 638, quod mercibus praest.

Aen. 8. 138. alii Mercurium quasi Medicurrium a Latini dictum volunt, quod inter caelum et inferos semper intercurrat. hic etiam mercimonii deus est.

Cf. Arnob. III. 32, Mercurius etiam quasi quidam Medicurrius dictus est.

NILUS, Aen. 9, 30; S. 4, 291; dictus quasi νέαν ἑλόν, hoc est novum limum habens.

PAN, Buc. 2, 31, deus rusticus, in naturae similitudinem formatus, unde et Pan dictus est, id est omne re.

Cf. Homer, Hymn. XVIII. 47, Πᾶνα δὲ μιν καλέεσκον, ὅτι φρένα πᾶσιν ἔτερπε.

* For a curious explanation of this word see Wilmannus, De Terent. var. libris, p. 175. Mium et commercium per I antiquis relinquantur, apud quos aeque et Mercurius per I dicebatur, quod mirandam esset rerum inventor, ut Varro dicit?

POENINAE, Aen. 10, 13, loca quae rupit (Hannibal sc.) Poeninae Alpes vocantur, quamvis

legatur a Poenina dea n.

PRAENESTE, Aen. 7, 678, locus dictus ἀπὸ τῶν πρίνων, id est ab elicitus.

Aen. 7, 682, Cato dicit quia is locus montibus praestet.

PROMETHEUS, Buc. 6, 42, ἀπὸ τῆς προμηθείας.

SABAEI, G. 1, 57, ἀπὸ τοῦ σέβασθαι, quod apud eos lites nascitur, quo deos placamus.

SUCULAE, Aen. 1, 744, Graece ὕαδες dictae sunt ἀπὸ τοῦ ὕειν, latine succulae a .sucus.

Daniel's Servius A. 1, 744, and G. 1, 138, gives the other explanation 'a subibus'.

Cf. Gell. xiii, 9, 15, quod ab illis 'ὕαδες', a nobis primo 'dyades', deinde succulae appellatae.

TUSCI, Aen. 2, 781; 8, 479; 10, 164; a frequentia sacrificii dicti, hoc est ἀπὸ τοῦ θύειν.

Cf. Paul. p. 537, Tusci a Tusco rege, filio Herculis, sunt dicti, vel a sacrificando.

Studiosae, ex Graeco velut θυοκόοι.

TARTARUS, Aen. 6, 577, ἀπὸ τῆς ταρχῆς, aut, quod est ~~est~~ melius, ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est a tremore frigoris.

VESTA, Aen. 1, 292, ἀπὸ τῆς ἐστίας --, vel quod variis vestila sit rebus.

Aen. 2, 296, -- quod vi sua stet.

Cf. Ovid. Fast. vi, 299; stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur.

ΖΕΪΣ, Aen. 1, 388, Iuppiter, quo constant omnia, Ζεὺς vocatur ἀπὸ τῆς ἡρώς, id est vitula.

Cf. Plat. Cratyl. 396. B. Ζῆνα ... δι' ὃν ἦν αἰ πασι τοῖς ἥσιν ὑπάρχει.

BIOGRAPHICAL SKETCH.

I was born at Uxbridge, Ont. on the 18th of February 1864. After spending eight or nine years in the Public School I entered the High School of my native town, where for four years I studied chiefly under the Head Master, Mr. J. J. Magill, M.A. In July 1882 I matriculated at the University of Toronto. Taking the Honor department of Classics I attended the lectures of Professors Hutton and Dale in University College. In June 1886 I was admitted to the Degree of Bachelor of Arts, and was awarded the McCaul Gold Medal in Classics. In June 1890 I received the Degree of Master of Arts at the same institution. From 1886 till 1889 I remained in Toronto as Fellow and Tutor of University College. Since October 1889 I have been studying Latin Greek and Sanskrit in the Johns Hopkins University under Professors Gildersleeve, Warren and Bloomfield. Last year I was awarded the University Scholarship in Latin, this year I have held the Latin Fellowship.

In closing this sketch I desire to express my lively sense of the courtesy and kindness, with which all my teachers — in Uxbridge, in Toronto, in Baltimore — have helped me in my work. To Dr. Kinton Warren, at whose suggestion I undertook this paper, my thanks are specially due for the use of his private library.

W. P. Mustard.

Baltimore, Md. Apr. 15th 1891.

